

PROJECTE PER A L'ESTUDI

DE LA JOVENTUT DE

L'AREA METROPOLITANA DE

BARCELONA

PROJECTE PER A L'ESTUDI DE

LA JOVENTUT DE L'ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA

Oriol ROMANÍ i ALFONSO, antropòleg

Departament Antropologia Social,
Tarragona, (Universitat de Barcelona)

Jesús CONTRERAS i HERNANDEZ, antropòleg

Departament Antropologia Cultural,
Universitat de Barcelona

Carles FEIXA i PÀMPOLS, antropòleg, Institut Català d'An-
tropologia

Oriol HOMS i FERRET, sociòleg

Escola Treball Social, Generalitat
de Catalunya, (Universitat de Barcelona)

BARCELONA, juny de 1986

La realització d'aquest projecte ha estat possible gràcies al
recolzament de

LA CAIXA DE BARCELONA

I N D E X

- INTRODUCCIÓ

- Part I: ELS ESTUDIS SOBRE LA JOVENTUT

1.1. Panorama teòric sobre la joventut contemporània

- 1.1.1. Teories psicològiques de l'adolescència
- 1.1.2. La sociologia funcionalista i els grups inter-medius
- 1.1.3. Tesis sobre la "bretxa generacional"
- 1.1.4. Els teòrics de la contracultura i l'emergència de la joventut
- 1.1.5. Contrapunts marxistes
- 1.1.6. Enfocaments conflictuals: la joventut com a categoria subalterna

1.2. El debat sobre els estudis de la joventut

- 1.2.1. Els precedents
- 1.2.2. La joventut, una qüestió polèmica
- 1.2.3. Les monografies locals
- 1.2.4. El concepte de transició
- 1.2.5. Una llambregada peninsular
- 1.2.6. Una perspectiva europea
- 1.2.7. A manera de balanç

1.3. Els estudis sobre la joventut a l'àrea metropolitana

- 1.3.1. Les monografies locals
 - 1.3.1.1. "Joventut i temps lliure a l'Hospitalet del Llobregat" (1979)
 - 1.3.1.2. "Els joves de Sta.Coloma de Gramanet" (1983)
 - 1.3.1.3. "Adolescencia y juventud en Cornellà" (1981)
 - 1.3.1.4. Altres

1.3.2. Assaigs d'interpretació

1.3.2.1. "La joventut a debat"

1.3.2.2. "La incidència de la crisi en la joventut"

1.4. Una avaluació crítica

- Part II: PROBLEMES I HIPÒTESIS D'INVESTIGACIÓ

2.1. La joventut, una construcció social

2.1.1. El concepte de "construcció social"

2.1.2. Imatges culturals i condicions socials

2.1.3. Anàlisis contextuada i processual

2.2. Les imatges culturals

2.2.1. Elaboracions teòriques; elaboracions dels diferents grups socials; incidència dels "mass media"

2.2.2. La perspectiva "èmic"

2.3. Les condicions socials

2.3.1. Les variables bàsiques

2.3.2. Els elements-clau

2.3.2.1. Límits de la joventut

2.3.2.2. Condições econòmiques i estructura ocupacional

2.3.2.3. Relació amb les institucions: la família, l'escola, les institucions assistencials, i les indústries de la moda i el lleure

2.3.2.4. Sistemes de valors

2.4. Síntesi de les hipòtesis i fases de l'estudi

2.4.1. Síntesi de les hipòtesis

2.4.2. Fases de l'estudi

-Part III: METODOLOGIA I TÈCNiques D'INVESTIGACIÓ

3.1. El tema de la joventut i el tipus de recerca

3.2. Les característiques generals de la recerca

3.3. Fases i elements centrals de la recerca

3.3.1. Estudi de les imatges culturals de la joventut

3.3.2. Etnografia de la joventut metropolitana

3.3.2.1. L'estudi de diferents contextos i situacions

3.3.2.2. La realització de monografies

3.3.2.3. La selecció d'informants qualificats.

3.3.2.3.1. Entrevistes en profunditat

3.3.2.3.2. La realització de biografies

3.3.2.3.3. La construcció de xarxes socials

3.3.2.4. L'estudi sobre mostres significatives

3.3.3. Interpretacions i conclusions finals

3.3.3.1. Els elements significatius

3.3.3.2. La generalització: una enquesta orientada

3.3.4. Síntesi i aspectes organitzatius

3.3.4.1. Personal i organització

3.3.4.2. Síntesi i calendari

- Part IV: BIBLIOGRAFIA

4.1. Bibliografia general

4.2. Estudis sobre la joventut a l'A.M.B.

- Part V: PRESSUPOST INDICATIU

ELS JOVES DE L'ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA

INTRODUCCIÓ

En tota recerca, la primera cosa que cal clarificar són els objectius generals del treball que es posa en marxa i, en funció d'aquests objectius, delimitar l'objecte d'estudi i la metodologia corresponent. Això, que podria semblar un obvietat, no ho és tant a la pràctica, almenys si ens fixem en molts dels estudis que s'han fet sobre la joventut. Recordem el que dèiem en l'avant-projecte d'aquest mateix treball, com a forma de re-situar, d'aleshores ençà, els objectius generals que ens proposem en aquest projecte de recerca:

"... el tema "joventut" s'està convertint en una preocupació progressiva de les institucions de la nostra societat, i no només de la nostra, com ho demostra la denominació de l'any 1985 com l'any de la joventut pels més alts organismes internacionals. I això fa que sobre els estudiosos d'aquests temes caiguin una sèrie de demandes d'estudis sobre la joventut, però tan poc concretes que el primer pas haurà de ser concretar aquesta demanda, en funció principalment de dos elements: els interessos que pugui tenir l'entitat que fa la petició (relacionats normalment amb l'administració, la planificació, etc.) i els interessos quedarà reflexada en el tipus de problemes que es plantegin, que condicionaran aquella definició de l'objecte d'estudi i la seva metodologia..."

En aquests moments, el tipus de projecte que ara presentem no està sotmès a les condicions que acabem d'esmentar, per la qual cosa té l'avantatge que l'objectiu general més clar que ens proposem és tractar de dissenyar un tipus de recerca que ens permeti disposar del màxim d'elements per a poder copsar amb la major profunditat possible quin són els significats que té la joventut a la

nostra societat, per, d'aquesta manera, poder conèixer amb el màxim de rigor alguns dels grups amb incert pes específic en la seva configuració actual (els "joves metropolitans"), centrant-nos en una zona determinada (l'àrea metropolitana de Barcelona), cosa que per força ha de repercutir en un millor coneixement de la mateixa societat, i de la zona esmentada.

Així, lluny de condicionaments immediats concrets, aquest projecte vol contribuir a fer avançar el coneixement general sobre un fenomen amb una importància central a la nostra societat, com és el de la joventut, tot contribuint aixímateix a l'enriquiment de les teories generals de les ciències socials.

Aquest plantejament no és contradictori, sinó tot el contrari, amb una rentabilització de la recerca -en el sentí més ampli del terme- a mig i llarg plaç. Direm fins i tot, que és gairabé la única manera de resoldre útilment el tema plantejat a l'investigació; i quan diem útilment no ens referim tant a una utilitat immediata i conjuntural, sinó a la que es refereix a un augment del coneixement sobre un sector de la societat, i, per tant, sobre aquesta en general, cosa que, com reconeixen alguns dels seus autors, no ha ocorregut amb la majoria d'estudis sobre la joventut. Coneixement que és la millor base per a la planificació, la prevenció o qualsevol altre utilització que la societat en vulgui fer.

El que aquí presentem podriem dir que és el disseny d'un procés d'acumulació de coneixement sobre un tema determinat, la joventut metropolitana de Barcelona. Hem procurat que en ell hi hagués tots els elements que ens poden permetre avançar en aquest coneixement, evidentment des d'unes determinades òptiques que justifiquem en el plantejament del marc teòric; però també hem procurat que ho hi hagi més del que honestament creiem que hi pot haver quan l'estudi encara no s'ha començat a realitzar, ja que l'anàlisi del material que es va obtenint és en moltes ocasions

l'únic que permet -més enllà d'unes línies generals que sí es presenten aquí- construir alguns instruments tècnics d'observació, confirmar la direcció que ha de prendre la recerca, etc. Així com tampoc hem volgut, per allò de que "sembla que pot impressionar", abocar tots els llistats bibliogràfics que tenim sobre la joventut, sinó posar només aquelles que, implícita o explícitament, h'ha ha alguna referència al text.

La tasca que recolza la redacció d'aquest projecte ha estat l'anàlisi dels estudis sobre la joventut (Part I), la construcció d'un marc teòric i hipotètic coherent amb les anàlisis anteriors i amb els punts de vista teòrics generals que creiem més fecunds cara a l'estudi del tema que ens ocupa (Part II), i la confecció de les vies metodològiques, amb les seves corresponents tècniques, més coherents amb el marc teòric plantejat i, per tant, amb els objectius del treball. Per fer més operatiu aquest projecte, hem plantejat el seu desenvolupament en tres fases diferents que, si bé tenen la seva especificitat, són de caràcter acumulatiu.

Finalment només ens queda agrair a la Caixa de Barcelona el seu interès per l'avant-projecte d'aquest mateix estudi, i la concessió de la beca que ha fet possible la realització del projecte que ara presentem.

Malgrat que la mateixa realització d'aquest treball ha representat ja un enriquiment teòric per als seus autors, esperem que, en bé de tots, el projecte es pugui convertir en una realitat pràctica.

LA JOVENTUT METROPOLITANA

PART I. ELS ESTUDIS SOBRE LA JOVENTUT

L'objectiu d'aquesta primera part és assajar una revisió i una avaluació teòrico-metodològica dels estudis sobre la joventut, amb un especial incís en els realitzats a Catalunya i a l'Àrea Metropolitana. La intenció és detectar errors tècnics, teòrics i metodològics, mancances temàtiques i d'enfocament, així com avaluar les dades disponibles i la informació aprofitable en aquests estudis (com a fonament de possibles hipòtesis, com a marc -per activa o per passiva- de la nostra recerca, i per tal de no repetir temes ja estudiats). Abans, però, contextualitzarem aquesta revisió en el més ample debat que en els darrers anys s'ha realitzat a l'entorn dels estudis sobre la joventut (el "clímax" del qual ha estat el recent Any Internacional de la Joventut). Aquest breu repàs incidirà en les qüestions següents:

1. Una síntesi dels principals paradigmes teòrics existents per a l'estudi de la joventut contemporània al món urbano-industrial.
2. Una descripció del debat que sobre els estudis de la joventut s'ha dut a terme en els darrers anys a Catalunya (sobretot des de la perspectiva del 1985), en el context dels replantejaments de caire metodològic, temàtic i teòric generalitzats arreu d'Europa.
3. Una revisió dels estudis realitzats sobre la joventut a l'Àrea Metropolitana, tant pel que fa als treballs de caire quantitatiu, com pel que fa als qualitatius i a les propostes interpretatives, més escasses que els anteriors.
4. Una avaluació crítica dels estudis esmentats, bo i plantejant les mancances teòriques i metodològiques, i les aportacions empíriques i d'hipòtesis de treball aprofitables, connectant amb els apartats posteriors on s'exposaran els problemes, hipòtesis i tècniques d'investigació d'aquest estudi.

1.1. PANORAMA TEÒRIC SOBRE LA JOVENTUT CONTEMPORÀNIA

Pot ser útil per començar esboçar alguns dels principals corrents teòrics que han servit de marc interpretatiu en els estudis sobre la joventut contemporània, ja que estem d'acord amb Allerbeck i Rosenmayr (1984:70) en que la "manca d'una teoria efectivament relacionable amb les dades és una de les debilitats essencials de la sociologia de la joventut".

1.1.1. Teories psicològiques de l'adolescència. A començaments del segle XX apareixen les primeres teories sobre la joventut, de caire marcadament psicologista. Són sobretot els dos grans volums de Stalley HALL i el seu equip (1905) els iniciadors del paradigma. El títol és significatiu: Adolescence: its psychology, and its relation to physiology, sociology, sex, crime, religion and education. Hall parteix d'un determinisme biogenètic (el fet que certs factors fisiològics -com la pubertat- produeixen determinades reaccions psicològiques) per a caracteritzar l'adolescència com una etapa turbulenta per als homes, un període de "strum und drant" (tempesta i estímul), manllevant l'expressió romàntica:

"L'adolescència és un període de sentiments vacil·lants... A l'energia, l'exaltació i l'activitat extraordinària segueixen la indiferència, la letargia i el desgrat. L'alegria exuberant, la rialla i l'eufòria es canvien en apatia depressiva i melancolia. L'egoïsme, la vanitat i l'orgull són tan característics d'aquest període de la vida com ho són els sentiments d'inferioritat, humiliació i timidesa". (citats a MUUS, 1968:35)

Per tal d'explicar aquestes actituds ambivalents dels adolescents els psicòlegs acudíen a la tesi del "desfassament" de la maduresa sociopsicològica respecte de la maduresa orgànica, que faria parlar alguns autors de "crisi d'originalitat juvenil" (Debesse), "ànima en crisi" (Mendousse), etc. La idea de crisi és central en aquests models, dels que

no cal esmentar la influència de Freud, encara que ell no tractés tant la joventut com la infantesa. La crítica que ens suggereixen aquestes teories és la reducció a factors individuals i emocionals de conflictes d'arrel social, i el fet de considerar com atributs universals de la joventut els empifenòmens d'una part de la joventut burgesa occidental. Sigui com sigui, es tracta d'idees que han tingut una notable influència acadèmica i social. Més rellevants ens semblen les aportacions d'Eric H. Erikson que, tot i recuperar el concepte de "crisi juvenil", matisa que es tracta d'una "crisi normativa" definida per referents institucionals:

"No sempre és fàcil recordar que, malgrat la similitud entre els símptomes i els episodis de l'adolescència amb símptomes i episodis neuròtics, l'adolescència no és un estat patològic, sinó una crisi normativa... La crisi de la joventut és també la crisi d'una generació i de la solidesa ideològica de la seva societat". (ERIKSON, 1980:140)

1.1.2. La Sociologia funcionalista i els grups intermedis. Un segon corrent, representat per autors com Parsons (1942), Eissenstadt (1956) i Schelsky (1958), fa incís en l'aparició de grups d'edat juvenils que assegurin la integració social, en un període que apareix com a molt ambigu al món urbano-industrial. Aquests sociòlegs veuen la joventut com una fase intermèdia entre dues esferes institucionals diferents (l'àmbit familiar i l'esfera ocupacional). Donat que es perceben diferències importants entre ambdós esferes, la joventut es veu també com un període d'especials dificultats. La civilització contemporània aixampla el fossat existent entre els valors i les normes que es donen a la família i a la societat (particularistes i personals en una, i funcionals i despersonalitzats a l'altra). És per això que la joventut té una funció que és preparar el pas a l'altra riba: el paper dels grups intermedis (grups d'edat, subcultures o moviments juvenils) és afavorir la transició a la maduresa social dominant relacions de solidaritat amb valors universals, i resolent així els problemes de la integració social:

"Els grups d'edat, que acostumen a articular-se durant el període de transició en sortir de la família que servia d'orientació, poden servir de canals vers l'aprenentatge d'almenys algunes d'aquestes disposicions generals de rols. Pot dir-se, doncs, que constitueixen una esfera d'unió entre la família i daltres esferes institucionalitzades de la societat (polítiques, econòmiques, etc) (EISENSTADT, 1956:270)

1.1.3. Tesis sobre la "bretxa generacional" Els mateixos funcionalistes reconeixien que a la nostra societat "La diferència entre generacions i grups d'edat pot accentuar-se i formar un fossat insalvable: la joventut desenvolupa una imatge de sí mateixa oposada a la de l'adult, contra que es rebel·la" (1956:32). Aquestes tesis van ser desenvolupades per alguns autors en els anys 60 els quals, a partir de fenòmens com la protesta estudiantil, la dissidència familiar, etc, van començar a parlar de generation gap (bretxa generacional). L'antropòloga Margaret Mead, per exemple, parla de la bretxa generacional com d'un tret essencial de la cultura contemporània, i veu les causes en la rapidesa del canvi que fa que els fills tinguin ja molt poc a aprendre dels pares: "Avui ... els joves de tots els països comparteixen un tipus d'experiència que cap dels seus pares tingué ni tindrà mai... Aquesta ruptura entre generacions és totalment nova, és planetària i universal" (MEAD, 1970: 83-4).

En altres ocasions, i des de perspectives psicoanalítiques, hom ha cercat els orígens subconscients de l'emergent dissidència juvenil (a manera de nou conflicte edipià). Així S.L.Feuer (The Conflict of generations, 1969), arriba a considerar-lo com la força motriu de la història; parafrasejant el Manifest Comunista:

"La història de totes les societats existents fins avui és la història de la lluita entre les generacions. Vells i joves, pares i fills, mestres i aprenents, patrons i joves obrers, professors i estudiants, des dels temps del primer parricidi, rivalitzen entre si pel domini de la societat" (FEUER, 1968: 32)

Aquest reduccionisme de Feuer és matisat, en el cas de Gérard Mendel (La crise des générations, 1970) amb una anàlisi de les causes estructurals de la "crisi de la societat patriarcal", produint un reviscolament del "conflicte edipià secundari de la pubertat", car el fill no pot acarar-se a cap model d'autoritat paterna (a nivell escolar, familiar, polític o ideològic).

1.1.4. Els teòrics de la contracultura i l'emergència de la joventut. Els autors anteriors acostumaven a fer incís en la necessària integració del jove en la societat (identificant societat amb ordre establert). Una altre corrent, des d'una perspectiva crítica -els que s'han conegut com els "teòrics de la contracultura"- subratllarà el caràcter "repressiu" de la integració dels joves, i el potencial revolucionari de llurs moviments de dissidència. Wilhelm Reich és un dels primers que apunta en aquesta direcció, bo i denunciant "la repressió de la sexualitat en els joves" com un dels "mecanismes de base que produeix les estructures caracterials adaptades a l'esclavatge polític, ideològic i econòmic" (REICH, 1932). Paul Goodman (Growing up absurd, 1960) serà qui formularà d'una faïsa més coherent els problemes amb què es troben els joves a la "societat organitzada", tesi segons la qual llurs actituds contestatàries a al·lrades no són producte d'una "socialització defectuosa", sinó de la mateixa estructura del sistema que els obliga a "créixer vers l'absurd":

"El meu propòsit no pot ser més senzill: demostrar el tremendament difícil que resulta en els nostres dies per a un nen corrent arribar a fer-se un home, degut a que el nostre sistema societa no vol als homes. Els homes no són segurs, els homes no li convenen" (GOODMAN, 1970:26).

Donant un pas més enllà, hom comença a parlar de la joventut com una categoria emergent, com la "nova classe" subjecte d'una revolució possible. Així Marcuse elogiava les noves formes juvenils de protesta (beatniks, hipsters, hippies) com a portadors d'alliberament en un món alienat: "Els joves estan en primera línia dels que

vinen i lluiten per Eros contra la Mort" (MARCUSE, 1968:17). El predomini de la lluita polític-messiànica en l'anàlisi de la joventut tindrà la seva màxima expressió en T.Roszak; "El nou de la transició generacional és l'escala en què es produeix i la profunditat de l'antagonisme que revela. Fins al punt que no sembla una exageració anomenar "contracultura" el que està emergint en el món dels joves" (ROSZAK, 1970:57). Amb la qual cosa l'especificitat de la condició juvenil passa a un segon terme en funció de criteris polític-ideològics.

1.1.5. Contrapunts marxistes. Malgrat l'incís del materialisme històric en el conflicte de classe com a motor de la història, Marx i Engels tractaren en diverses ocasions el tema del relleu generacional, però considerant sempre les relacions entre generacions com una funció de la reproducció social i econòmica:

"La història no és sino la successió de les diferents generacions cadascuna de les quals explota els materials, capitals i forces productives transmeses per aquelles que l'han precedida. Així, d'una banda prossegueixen les activitats precedents, mentre que de l'altra les modifiquen" (La ideologia alemanya, 1984:44)

De tota manera, aquesta anàlisi de la joventut com a actor de la reproducció i de la transformació no és quelcom específic del marxisme, encara que es pretengui així en una compilació recent d'autors soviètics (V.L.MOSKVICNOV et al., 1979). Aquests autors parteixen d'una crítica vàlida als excessos de les "teories burgeses occidentals" sobre les relacions generacionals: suplantació de la lluita de classes pel conflicte generacional (Feuer), reduir la joventut a estats psicològics i emocionals (Hall), entendre la joventut com una classe o categoria massa homogènia (Marcuse), etc. Però en intentar teoritzacions alternatives es limiten a comparar el capitalisme i el socialisme: "els antagonismes de classe en els països capitalistes deixen la seva petjada

en les relacions entre les generacions... L'existència de la propietat privada, i la necessitat del traspassament a les generacions següents... crea possibilitats potencials de conflicte... La societat socialista crea un tipus de generacions entre les quals no existeix el conflicte" (1979:27).

1.1.6. Enfocaments conflictuals: La joventut com a categoria subalterna. El darrer corrent de reflexió que exposarem, força discontinu i heterodoxe, recupera algun dels temes sobre el "conflicte generacional" i la contracultura, però distanciant-se del seu reduccionisme i homogeneïtzació de la joventut, per a fer incís en les relacions de dominació/dependència que creuen el camp de les relacions entre joventut i societat, com un dels productes de l'increment de la jerarquització social que comporta la civilització industrial. Autors com E.Fischer (1966), E.Copferman (1974), J.Monod (1976) i F.Ferrarotti (1980) analitzen el contrast entre una creixent "juvenilització" de la societat, i alhora una progressiva marginació de la joventut. La joventut no seria una fase de preparació i maduració per a la vida adulta, sinó una etapa de reclusió, de negació de drets i responsabilitats socials a una porció de la població biològicament i mental adulta: "(El mite social de la joventut)... consisteix en dir que es tracta d'una edat de pas, més o menys difícil, de l'infantesa a l'estat adult, quan en realitat és únicament producte de la situació dels joves a la societat contemporània" (MONOD, 1976:363). Alguns van encara més lluny i defineixen la joventut com "una condició històrica de marginalitat i subalternitat", proposant de suprimir-la:

"Si no hi ha motius objectius que justifiquin la marginació dels joves, a part dels interessos d'aquells que detenten el poder econòmic i polític, l'adolescència pot definir-se com una condició de submissió i opressió imposada a un grup d'edat. Aquesta condició no és el resultat d'un complot dels adults contra els joves...

És inherent a llur condició mateixa, i forma part de l'estructura de la societat. Ser jove -com ésser treballador, vell, dona, aturat, immigrat, etc- significa suportar una violència contínua, ésser marginat, ésser un ciutadà de segona categoria" (Gérard LUTTE, 1984:66).

Les estratègies d'estudi proposades per aquest corrent se sentren en l'anàlisi dels discursos institucionals sobre els joves, com una "metàfora dels canvis socials" en la relació entre joventut i classe, en les vies de control social dels joves (assignació de conductes, negació de veu, apropiació del consum, control institucional, repressió policial i judicial, etc) així com en la reacció i la dissidència dels grups juvenils (HALL et al., 1983).

1.2. EL DEBAT SOBRE ELS ESUDIS DE LA JOVENTUT

1.2.1. Els precedents. L'interés per estudiar la joventut a casa nostra, és un fet relativament recent. Els moviments estudiantils i contraculturals de les generacions del 60, certament, havien desenvolupat una preocupació social envers el tema. Però al marge de les lúcides reflexions de J.L.Aranguren, el panorama es limita a sermons moralistes, i alguns estudis marcadament empiristes i funcionalistes, o amb un biaix polític i ideològic notable. Tot i que durant la dècada dels 70 la literatura sobre la joventut s'incrementa notablement, no serà fins la culminació de la transició democràtica, quan les noves administracions -ajuntaments, diputacions, Generalitat- comencin a plantejar-se la necessitat d'una política de joventut, i quan les organitzacions juvenils s'estabilitzin, que s'experimentarà un boom dels estudis sobre els joves (v.CASAL, 1984). Primer, enquestes de caire local. Després assaigs d'aproximació nacional (v. BORDES, 1981; CASAL, 1981; DIPUTACIÓ BARCELONA, 1983). I finalment intents d'interpretació sectorial.

Tanmateix, les mancances teòriques i metodològiques d'aquests estudis eren evidents i la necessitat d'un replantejament generalitzada. D'altra banda, la publicació de la UNESCO La joventut a la dècada dels 80 suggeria noves perspectives de recerca més connectades amb les vivències i aspiracions de les noves generacions (UNESCO, 1983). Franco Ferrarotti, en el report de la UNESCO, afirmava: "Les recerques sobre els joves, encara que nombroses, no han reïxit a entrellagar el problema amb les característiques estructurals de la societat global".

1.2.2. La joventut és una qüestió polèmica. A Catalunya el debat va tenir el seu inici el 1984. La Direcció general de la Joventut havia encarregat als sociòlegs Joan Estruch i Salvador Cardús un estat de la qüestió sobre la joventut a Catalunya, a partir dels estudis realitzats. Però l'encàrrec es va convertir en una revisió crítica d'aitals estudis, que els autors van exposar primer al I Seminari del Centre Joventut i Societat la primavera del 84, sortint publicat després amb un significatiu subtítol: "Bells deliris fascinen la raó". Després d'una minuciosa crítica, els autors arribaven a la conclusió que "malgrat la colla d'estudis realitzats, la nostra coneixença de la realitat (dels joves catalans) no ha augmentat gaire, i sobretot, segueix éssent força fragmentària", bo i denunciant el "quantitativisme ingenu", la "feblesa teòrica" i el predomini d'"estereotips culturals" que els estudis -majoritàriament enquestes d'opinió- evidenciaven (ESTRUCH i CARDÚS, 1984:69).

El llibre desvetllà aviat polèmica. El principal defecte de la crítica de Cardús i Estruch era que posava en un mateix cabàs a investigacions amb mitjans i objectius molt diversos. Tanmateix, la seva anàlisi era del tot rellevant i necessària, malgrat que Quim Casal, Marcel Planellas i Jaume Funes contraataquessin aviat a Papers de Joventut, qüestionant els "deliris idològics" que podien amargar-se sota les "raons" dels sociòlegs (v. la crítica de Casal et al. "De la raó als deliris", Papers de Joventut, 24-25, nov. 1984, i la contrarèplica d'Estruch i Cardús "De sastres, prínceps i sociòlegs", Papers de Joventut, 26, des. 1984).

1.2.3. Les monografies locals. Pel que fa als estudis més nombrosos de caire local, la fallida del quantitativisme, d'ia inevitablement a l'assaig d'aproximacions qualitatives. Hem de destacar dues monografies en aquesta direcció. La primera té com a marc Terrassa i va ser encarregada pel Consell de la Joventut a J. Berney, J. Roca i J. Verdaguer. L'interès de l'estudi rau en l'ús de l'entrevista i de l'observació participant, així com d'un marc teòretic força ampli on s'intenta definir la joventut com una construcció social, lligada al concepte de transició a la vida adulta, i a un determinant "marc de civilització". Malgrat la coherència del resultat final, trobem a manca l'ús del material biogràfic, més adient per a la seva caracterització de la joventut que no pas l'incís -al nostre parer excessiu- en l'observació en bars i discoteques i en el temps lliure. (Berney et al., 1984)

El segon intent és un treball realitzat a Girona per un equip dirigit per Raimon Bonal per encàrrec del Servei Gironí de Pedagogia Social, publicat recentment i basat en la recollida de 16 històries de vida, amb l'objectiu "d'esbrinar i comprendre el sentit que dona la joventut gironina a la seva vida ara i aquí, partint de materials biogràfics, tal i com es realitza i es desenvolupa a través de la pràctica quotidiana". La riquesa dels relats verbals ens descobreix d'una manera fecunda una realitat juvenil plural i directa, absent de les enquesques quantitatives. Creiem, tanmateix, que es tendeix a fer un ús reduccionista del mètode adoptat, privilegiant el món simbòlic (idees, actituds, opinions) que apareix en les històries per damunt de les pràctiques socials; eludeix també una perspectiva realment biogràfica (és a dir: diacrònica) que implica entendre la joventut com a procés (així, per exemple, s'arriba a la salomònica decisió d'entrevistar només adolescent entre 17 i 18 anys com una manera d'assegurar que fossin "joves", embolicant així la torca a l'identificar joventut amb edat i no amb procés vital) (BONAL, 1985).

1.2.4. El concepte de transició. Durant l'Any Internacional de la Joventut, a més dels debats monogràfics que sota el nom "joventut 85'. Debat Obert" organitzà la Direcció General de Joventut, i de les recerques sectorials del "Projecte Jove", encara per publicar, les línies de recerca i els estudiosos convergien en les II Jornades del Centre "Joventut i Societat" que aplegaren el mes de maig a la majoria dels especialistes de Catalunya en diversos seminaris. Cal destacar, sobretot, el Seminari sobre els "Estudis sobre la Joventut", on Joaquim Casal -en diàleg indirecte amb Estruch i Cardús- proposà, en un lúcida ponència, la necessitat de passar de la sociologia de la joventut a la "sociologia de la transició". De fet, la proposta era tautològica (qualsevol estudi social ha de ser un estudi de transició), però evidenciava la necessitat de marcs teòrics que contribuïssin a superar els tractaments estatístics i homogenitzants predominants en els estudis sobre la joventut: "La conceptualització de la joventut com a "transició" des de la pubertat al món dels adults... ofereix un doble avantatge: Permet de mantenir en relleu el fenomen de la diferenciació interna de la població juvenil... així com un tractament temporal i àdhuc biogràfic del ser jove" (CASAL, 1985:20).

El tema predominant al seminari fou la transició de l'escola al treball, quedant reflexat en les intervencions de Jordi Pujol i Pasqual Maragall i en les ponències. Al setembre se celebrà a Barcelona una trobada internacional de sociòlegs a l'entron d'aquest tema i Jordi Planas ha editat recentment un recull de textos representatius. Subratllem, finalment, el número monogràfic de la Revista Papers de Sociologia dedicat a la joventut, que tot partint d'una revisió de l'article esmentat de J.L. Aranguren del 1961, amplia el debat amb diverses aportacions (PAPERS DE JOVENTUT, 1985).

1.2.5. Una llambregada peninsular. També a l'Estat Espanyol el 1985 s'ha aprofitat per replantejar les mancances de la sociologia de la joventut, així com per publicar intents de síntesis. Algunes, oportunistes recuperacions de fluixos treballs que dormien als armaris ministerials (com el de Martín sobre els universitaris madrilenys). Altres, col·lectius esforços de síntesi, com els dos volums bellament editats de la Fundació Santillana sobre la joventut a Espanya (VVAA, 1985), encara que parteixen únicament de dades quantitatives no sotmeses a crítica. Més interessan, finalment, és la col·lecció Informe de Juventud en España, 1985, coordinat per J.L.Zárraga. El primer volum, dedicat a la inserció social dels joves i redactat per aquest, constitueix una excel·lent mostra de les potencialitats d'un ús intel·ligent de mètodes estadístics i de sondeig guiats per un esquema teòric i conceptual coherent. Les nombroses dades empíriques, fruit de 8 enquestes amb una mostra ampla i de 2 investigacions qualitatives, són analitzades amb una perspectiva dinàmica entorn a temes com l'emancipació familiar, la formació escolar i la inserció laboral, la reproducció de les estructures domèstiques, etc. A l'epíleg, en un intent d'interpretació de les dades, l'autor denuncia les dificultats de la inserció social de la "generació dels 80": "La situación actual nos muestra una generación bloqueada en su proceso de juventud, marginada a posiciones secundarias del sistema y aislada socialmente" (ZARRAGA, 1985).

1.2.6. Una perspectiva europea. També a nivell europeu s'ha donat aquesta tasca de revisió i debat produïda al nostre país. Sense anar més lluny, Christopher Murray, en un estat de la qüestió per a l'UNESCO reflexionava sobre es desconcert existent i es proposava "vetllar perquè aquesta disciplina immadura en desenvolupament que constitueixen els estudis sobre la joventut no pugui ser acusada de mediocritat i sospitosa

de lliurar-se als pitjors excessos d'una mala ciència plena d'ambició. Un bon sistema d'evitar aquestes crítiques és expressant les hipòtesis de base i expressant les idees de manera que siguin verificables" (MURRAY, 1984:225).

És probable que una de les propostes més suggerents en els darrers temps hagi estat el llibre de Benny Henriksson (1983) sobre la joventut a Suècia publicat en anglès amb el títol Not for Sale. L'informe, originat per un encàrrec del Consell de la Joventut Suec, és una reflexió sobre el paper dels joves a la societat industrial de consum, recollint tota una sèrie de testimoniatges directes d'adolescents nòrdics que ajuden a fer-se una idea de les condicions de vida de les joves generacions.

Val la pena subratllar també algunes altres publicacions claus aparegudes els darrers anys en diversos països. Dins l'àmbit britànic, les recerques del grup de Birmingham sobre les subcultures juvenils (Stuart HALL, i Tony JEFFERSON, 1983) mostren una via que seria útil explorar al nostre país.

A França s'ha editat també una excel·lent revisió crítica sobre les fonts documentals i les orientacions teòriques per a l'estudi de la joventut (VVAA, 1983), de la que destaquem especialment l'article de Jean Charles Legrée i Paula Few-Feï, "Jeunesse des années 70. Une ambiguïté théorique".

A Itàlia podem subratllar les suggerents tesis de Gérard Lutte (1984) així com els treballs de Franco Ferrarotti (v.1980, 1983) sobre la joventut com a categoria subalterna. Dins l'àmbit germànic, finalment, les continuades contribucions de Klaus Allerbeck i Leopold Rosenmayr han contribuït a un renovellament dels esforços de teorització sobre el fet juvenil. (v. la seva aportació al número monogràfic sobre "Youth and Society" de la revista Current Sociology, vol. 27, nº 2-3, 1979).

1.2.7. A manera de balanç: No hi ha dubte que, en el tema que ens ocupa l'Any Internacional de la Joventut ha estat com una fita per a fer una aturada i replantejar les coses. Hem vist com a Catalunya hi ha hagut un debat fructífer, encara que a voltes conflictiu. El risc essencial és que els dualismes amb els quals s'ha formulat sovint el debat (quantitatiu-qualitatiu, teòretic-empíric, monogràfic-temàtic, retrospectiu-prospectiu, etc.) esdevinguin paralitzants. És cert que manca una infraestructura que fomenti la investigació ja que les beques són encara insuficients, els centres de documentació estan dispersos i incomplets -malgrat alguns esforços recents-, dins el món universitari no hi ha cap centre o departament d'estudis sobre la joventut. Però això no impedeix realitzar monografies -locals, temàtiques-, que, sense pretendre "compendre la joventut", aportin elements de reflexió i anàlisi sobre diversos aspectes de la vida dels joves, assagin d'aplicar mètodes nous o verificar hipòtesis imaginatives. Que intentin, en definitiva, anar més enllà en el mite de la joventut redescobrint la quotidiana i complexa realitat dels joves. I aquesta proposta és la que intentem fer operativa amb el disseny d'aquest projecte. Abans, però, de tirar endavant, cal concretar més l'anàlisi del que hi ha fet en l'àrea del nostre projecte.

1.3. ELS ESTUDIS SOBRE LA JOVENTUT A L'ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA

En els treballs realitzats en l'espai que constitueix el nostre marc d'anàlisi--que en els darrers anys han augmentat força-- es reflecteixen els paràmetres exposats fins ara, pel que fa sobretot al predomini de les enquestes d'opinió i a l' manca de contextualització i interpretació. En l'origen d'aquests estudis ha ha l'Enquesta a la joventut de la conurbació barcelonina, dirigida per la sociòloga Àngels Pascual i publicada per la Fundació Bofill el 1972. L'àrea estudiada es correspon força a l'actual Àrea Metropolitana. Es tracta, com el títol indica, dels resultats d'una enquesta d'opinió --una de les primeres realitzades a la joventut catalana-- ben elaborada, però els resultats de la qual estan sotmesos a la pròpia limitació del mètode, és a dir, l'enquesta d'opinió, tema en el qual després hi entrarem. Per això, i per l'època en que va ser feta, les seves dades resulten avui escassament utilitzables, malgrat la utilitat que puguin tenir com a punt de referència des d'una perspectiva diacrònica.

1.3.1. Les monografies locals. Amb la instauració dels sistemes democràtics, i amb la consegüent creació de Regidories de Joventut a la majoria de municipis de l'àrea, comencen a realitzar-se tot un seguit de monografies de caire local que tenen per objectiu contribuir al coneixement de la joventut local i posar les bases per a unes possibles "polítiques de joventut". Normalment s'han encarregat a algun sociòleg o a empreses especialistes en sondeigs d'opinió (que amb un pressupost milionari envien models estereotipats de qüestionari a tots els ajuntaments de l'estat). Estudis com els de Sta. Coloma de Gramanet o de l'Hospitalet de Llobregat són força representatius d'aquests. Val la pena que en fem una breu llambregada.

1. L'any 1979 l'Ajuntament publica l'estudi Joventut i Temps Lliure a l'Hospitalet de Llobregat, encarregat a l'empresa Gallup i dirigit per Ricard Romero. Tot i que està centrat en el tema del temps lliure, s'ocupa també de tots els altres ítems propis d'aquestes enquestes (família, política, religió, llengua...). Està basat en un qüestionari que abasta qüestions molt diverses, i per tant, aprofundeix molt poc en cadascuna d'elles. És a més un qüestionari molt estereotipat (que l'empresa ha aplicat a d'altres localitats, sense canviar gairabé res, amb resultats semblants) que a més ignora el context de la localitat (tant se val que sigui l'Hospitalet com Ripoll). L'any 1983 es publicà una síntesi dels resultats al Suplement de la revista local 14 H²⁴ amb el títol ¿Qué hacemos y cómo somos los jóvenes de l'Hospitalet?, amb text de Milagros Perz-Oliva en un caire divulgatiu (plena de fotos, gràfiques i dibuixos). El text renuncia d'entrada a qualsevol element interpretatiu (som també a informacions de context local que ajudin a analitzar les dades de l'enquesta) i es limita a transcriure els resultats. Quan s'intenta aprofundir una mica més les incorreccions metodològiques es posen en evidència. Posarem dos exemples de dos camps que preocupen molt a tots aquests estudis: la política i el sexe.

L'actitud dels joves de l'Hospitalet davant la política es resol amb una pregunta on es demana que els enquestats se situïn en una escala de zero a deu en els extrems de la qual se situa primer dreta-esquerra i després Catalunya-Espanya. Que els "joves immigrants d'una població marginada" se situïn més aviat a l'esquerra sembla una d'aquelles obvietats sociològiques que difícilment es podrà verificar només amb una enquesta d'opinió. Però resulta que en l'escala Catalunya-Espanya (¿són potser conceptes oposats?, quin contingut s'atribueix -i atribueixen els propis actors- a cada un d'ells?, etc) guanyen els extrems, i això preocupa especialment als sociòlegs:

... en l'eix Catalunya-Espanya, els més nacionalistes es situen per un cantó i els més anti-nacionalistes per l'altre... Entre els entrevistats que es col·loquen a ells mateixos en les caselles corresponents a Catalunya

destaquen dues majories: un 19% se situa amb el nacionalisme radical i un altre 20% es col·loca amb el nacionalisme moderat (...) Els partits nacionalistes (CiU, ERC, NE, etc) sumen entre tots el 7% de les intencions de vot, el que contrasta amb el 19% que se situava en l'extrem radical de Catalunya. Potser s'hagi d'interpretar com que els joves que es posicionen en les caselles de Catalunya compaginen la seva consciència de nació amb una determinada forma de societat i descarten majoritàriament les formes polítiques que es defineixen a si mateixes pel seu nacionalisme, més que per la seva manera d'entendre la societat. (p. 7-8)

De com uns paràmetres poc analítics porten a una interpretació irrellevant en trobem també mostres en el tema sexual. Aquesta s'estudia en el capítol del temps lliure i resol amb un ítem de la pregunta "En qué ocupas tu tiempo libre?", al cantó de 21 possibles opcions (coma ra veure la TV, fumar porros, estudiar a casa, anar de discos,...) apareix "fer l'amor": el 25% dels entrevistats diuen que ho fan (no se sap si només en hores d'lleure). El que més preocupa els sociòlegs és que és de les darreres activitats en ordre (la nº 17) i que a més quan es pregunta pels que ho voldrien fer, el 71% contesten afirmativament:

Aquesta és una altra de les grans frustracions expressades pels joves. Els caps de setmana és quan més es fa l'amor. Els dies laborables, la meitat escassa dels joves que declaren fer l'amor ho fan entre les 6 de la tarda i les 10 de la nit. Només un 32% declara fer-ho després d'aquesta hora. És possible, però, que facin l'amor més joves dels que no ho declaren, ja que aquesta és una qüestió que pertany a l'esfera més íntima de les persones. (p.39)

Amb aquestes dades ben poca cosa sabem de la sexualitat de la joventut a l'Hospitalet. És clar que qüestions com què representa la sexualitat dins la vida dels diferents joves, com la viuen, quina importància l'hi atribueixen, etc. no es poden resoldre amb una enquesta d'opinió sinó amb apropaments més globals.

2. El treball Els joves de Santa Coloma de Gramanet (subtitulat "Contribució a l'anàlisi sociològica de la joventut catalana"), publicat el 1983 pel mateix Ajuntament i dirigit per A. Inglés i Prats, té característiques semblants a l'anterior. A l'Introducció l'autor explica els objectius:

Ara, fa molts pocs anys, assistim al desenvolupament d'una nova manera sòlida d'entendre la joventut. Si per un costat la majoria d'ajuntaments crearen incipients regidories de joventut, per l'altre presenciem el naixement d'un bon nombre de lletra impresa exclusivament dedicada als nostres protagonistes (...). Dins d'aquesta dinàmica general apareix el nostre estudi. La seva voluntat és sincerament d'utilitat. Utilitat per a Santa Coloma a fi que pugui disposar d'una eina per a enriquir i millor canalitzar la seva política dedicada als joves. I utilitat, també, per a Catalunya, car es cobreix, més bé o malament, una nova rajola del nostre mosaic i així es contribueix a un millor coneixement de la gent del nostre país. (pp.3-4)

El text il·lustra la funció d'aquests treballs que abans esmentàvem en relació a la legitimació de regidories de joventut, però, en canvi, valorant els resultats assolits, sembla difícil programar una política de la joventut. D'altra banda la idea de la "peça del mosaic" de la joventut catalana que vindria a ser cada una d'aquestes monografies, no té en compte, que la repetició acrítica dels mateixos paràmetres en diverses localitats no té perquè conduir a una millor coneixement de la joventut catalana o metropolitana.

El llibre consta de tres parts. En la primera ("El jove i l'entorn immediat") s'estudia la família, l'escola, el treball, l'atur, i el grup d'amics. En la segona ("El jove i la seva actuació com a element social") es tracten els temes relacionats amb el temps lliure i l'associacionisme. En la tercera part ("Les ideologies, els conceptes, les normes"), s'analitza la ideologia política, la religió, la cultura rock, les relacions de parella, la sexualitat, l'alcohol i la droga. Seguirem com en el treball anterior, en el tema de la sexualitat, que s'estudia bàsicament a partir de les respostes a la pregunta nº 102: "Digues, si et plau, allò que en penses sobre les coses següents: l'homosexualitat, sexualitat en grup, relacions prematrimonials, estar casat/da i tenir amant, viure junts sense estar casats, prostitució, masturbació, avortament i divorci". Les respostes possibles són les següents: acceptable, acceptable segons com, indiferent, rebutjable segons com, rebutjable, no sap/no contesta.

Amb això l'investigador podrà saber en quina mesura els joves es desvien de les normes acceptades, però es tracta, de qualsevol manera, només d'opinions respecte d'uns ítems imposats a l'entrevista ja que hom no té en compte, per exemple, la diferència entre el què es diu, es pensa i es fa en unes condicions o en unes altres; si l'opinió dels joves està en relació a la seva experiència sexual o respon més aviat als estereotips predominants en certs grups culturals, o vehiculats pels mitjans de comunicació, etc.

L'estudi descriu els resultats sense fer interpretacions, malgrat que compara alguns dels seus resultats amb els d'altres estudis. Així, per exemple, es comparen els percentatges d'"acceptació de les relacions prematrimonials" entre els estudis de Santa Coloma (un 80,5%), i els de Cornellà (73,5%), Barcelona (71,1%) i Osona (68%). A partir d'aquestes dades, l'autor destaca "l'elevat nivell liberal del jove colomenc", que després queda contradit, però, per les respostes a la pregunta "Has tingut alguna vegada relacions sexuals?", a la qual el 48,4% de joves responen que sí, i el 49% que no.

Nosaltres estàvem interessats en verificar el mil i una vegades manifestat liberalisme juvenil, l'alliberament del sexe guanyat pel jovent actual en front d'altres joventuts passades, on aquest tema era carregat de limitacions, tabús i prohibicions. Volíem registrar l'extensió de la nova manera de viure el sexe i esperàvem més èxit que l'obtingut. El quasi 50% dels joves no ha anat al llit acompanyats d'algu i amb altres intensions que les de dormir (p.137).

El problema bàsic que enfosqueix molts d'aquests estudis és que previament no es fa una anàlisi dels estereotips culturals existents a la nostra societat -de la qual en forma part també l'investigador. Manca una contextualització de les respostes en la vida concreta dels joves amb el tema que ens serveix d'exemple, mai es plantegen quines són les oportunitats reals de tenir relacions sexuals amb l'altre sexe per als joves, i quina és la seva vivència d'aquestes experiències. Per això l'anàlisi es troba limitada per cert moralisme sovint implícit, que parteix del supòsit de que els joves són, per definició, molt liberals en matèria sexual, o per esmentar altres camps bàsics, políticament progressistes i religiosament "secularitzats".

3. Una de les enquestes d'opinió més complertes sobre els joves d'una ciutat de l'àrea metropolitana és l'estudi realitzat per Jaume FUNES i Nicolas LORITE, Adolescencia y juventud en Cornellà, publicat per la Fundació Bofill l'any 1981. L'estudi s'originà el 1979 a partir de persones lligades a antics moviments de joventut de la ciutat i suposava una commemoració de l'Encuesta de la Juventud de Cornellà de l'any 1959, que havia servit per dinamitzar el moviment juvenil antifranquista. D'aquesta havien sorgit plataformes reivindicatives com el "Manifiesto de la Juventud de Cornellà" i el llibre d'Alfonso COMIN i GARCIA-NIETO, Juventud obrera y conciencia de clase (Cuadernos para el diálogo, 1974).

Aquest exemple ens mostra un altra vessant d'aquests tipus d'estudis que fins ara no havíem esmentat: el paper "militant" que en certs moments poden jugar les enquestes d'opinió, com a instrument de conscienciació i movilització, funció plenament legítima, però que no té perquè guardar relació amb la qualitat de l'estudi. Com es diu en la introducció del treball que estem comentant:

Ahora, en un contexto totalmente nuevo, se desconocía de una forma sistemática cómo era la nueva juventud, y la más grave de las atonías parecía planear sobre su mundo. Quizá valía la pena reinventar la fórmula, crear un cierto movimiento de juventud en torno a la idea de estudiarse a sí mismos, y plantear a quien fuera necesario lo inaplazable de determinadas acciones. (p.2)

A la pràctica, però, el projecte fou assumit per la Fundació Bofill i encarregat a dos especialistes (que tenien l'avantatge respecte d'altres de posseir un bon coneixement de la realitat juvenil local fruit de la seva pròpia experiència). L'estudi s'inclogué en un projecte comparatiu de la joventut a Catalunya realitzat a Cornellà, Barcelona-ciutat i la comarca d'Osona (la metròpoli, l'entorn metropolità i una zona rural), que més endavant Joaquim CASAL sintetitzaria en el llibre La joventut a Catalunya, publicat el 1981 per la Direcció General de Joventut. Això féu que el qüestionari s'hagués d'adaptar als ítems generals plantejats en els tres estudis, encara que la realització fou independent.

Sigui com sigui, es tracta sens dubte d'un treball en el qual el mètode del sondeig s'utilitza de manera fecunda, on hi trobem intents interpretatius i algunes hipòtesis de treball prou suggerents (i que poden resultar d'utilitat per al nostre treball). De tota manera, també es poden observar les limitacions dels sondeigs d'opinió, ja que és quan els autors s'allunyen de la pura descripció dels resultats de l'enquesta, quan acudeixen al seu coneixement

directe, fruit de l'observació participant, que aporten idees, dades i interpretacions més interessants i contextualades. I no ens ha d'estranyar que sigui en el terreny de les drogodependències i la marginació que aportin la informació més vàida, car és en aquestes temes que els autors són especialistes.

Els temes dels 11 capítols en què es divideixen els dos volums de l'informe són els clàssics de les enquestes: estudis, treball, atur, consum de drogues, tendències ideològiques, i polítiques, actitud religiosa, migració, llengua, sexualitat, família, entorn urbà, temps lliure. Amb tants temes és difícil que algun d'ells sigui tractat en profunditat. Tanmateix, però, creiem d'interès repassar algunes de les idees que apareixen en els diversos temes, cara a poder fonamentar la formulació d'algunes hipòtesis:

a) Canvis en l'estructura ocupacional: comparant l'activitat dels joves en l'enquesta del 69 i la del 80, els autors constaten que "S'ha produït un augment perceptible de l'estudi com activitat exclusiva en quasi un 20% (del 15,6 al 35,2%), una disminució dels que només treballen (del 36,2 al 24,2%) i una aparició del grup en atur o sense fer res que llavors ni es considerava (17,2%)" (II. p.8). La diferència és encara més acusada si tenim en compte que en l'enquesta del 69 es considerava la població entre 14 i 21 anys, i la del 80 entre 15 i 25.

b) Estudis: Hi ha un paral·lelisme entre el grup de l'escola i el grup de carrer (la colla). Hi ha una endogàmia de classe, car mentre en els barris benestants hi ha un alt percentatge de joves que van a estudiar a Barcelona (i interaccionen amb joves d'altres llocs), en els barris populars es queden a l'escola del barri, i interaccionen amb els mateixos veïns. Aixímateix, observen una alta valoració del professorat: "Sorpren que en plena edat d'oposició a l'adult, gairabé un 80% de l'alumnat es porti bé amb el professor, i justament amb un professor que té una aguditzada tendència a suspendre-ho... Globalment es pot

pensar que la relació professor-alumne ha millorat sensiblement els últims anys, en la mesura que la incorporació del professorat de menor edat, i la supressió de les barreres d'autoritat han reduït la tensió a les aules" (II.pp.29-30)

c) Treball: Transformacions en l'estructura industrial, i efectes de la crisi en la joventut a Cornellà:

Fa uns pocs anys, i quan les indústries del Baix Llobregat arribaren a les màximes cotes de beneficis, es vivia una situació de sobreexplotació juvenil, on era possible trobar adolescents de 14 i 15 anys portant la mateixa màquina que un peó especialitzat, o joves de 18 i 19 anys fent un gran nombre d'hores extra a la setmana. Ara, el 1980-1, quasi deu anys després, aquella sobreexplotació i les hores extremes han desaparegut. Els joves de Cornellà esta majoritàriament en atur o sota la condició de sotsempleats.

Qualsevol anàlisi de la joventut ha de tenir en compte, d'entrada, que la crisi industrial està desenvolupant una joventut sense feina i aturada, la mobilitat de la qual labora és, per suposat, escassa i la seva organització en front a l'atur i al subempleo no passa per la lluita col·lectiva i sindicada, sinó per les alternatives espontànies i individuals(...)

En front a la crisi econòmica s'observa un trasvàs de mà d'obra de la indústria a d'altres sectors econòmics entre els que destaca el comerç. Els joves estan cada cop més aprop d'altres activitats econòmiques, si bé sota les condicions de subempleats i a vegades ni això" (III, p.3 i5)

Els autors aporten dades interessants pel que fa a l'activitat econòmica, grau de qualificació -predomini dels obrers no qualificats i dels treballs esporàdics-, salaris-en el 83,9% dels que treballen és inferior a les 35.000 Ptas-, i les condicions de treball: "Els joves pateixen la crisi de l'empleo, però si aconseguixen treballar serà en pèssimes condicions, amb llargues jornades, i a més a més, mal pagats".(III, p.13)

d) Consum de drogues: "Sembla que a la perifèria de les grans ciutats, on la qualitat de vida és escassa, l'haixís comença a ésser el vi negre, de les joves generacions. Generacions que no visiten la gran llar del suburbi, el bar, de la mateixa quotidiana manera que els seus pares, però que tenen al seu abast un nou 'vi', l'Haixís, per animar-se a viure" ("El porro per a ofegar les penes", Treball, citat a IV, pp.10-11)

e) Sexualitat: Migrat coneixement dels mètodes anticonceptius (fins al punt que només el 29,5% de les noies coneixen les pastilles: "La dificultat d'accès dels joves als altres mètodes no està provocant el que en definitiva es tinguin relacions sexuals temptant els dies, i tenint unes primeres vivències marcades pel coitus interruptus?" (VIII, p.4)

f) Etnicitat: "Hi ha un sentit de pertànyer al lloc on hi viuen: sóc d'aquí', però sense una identificació amb la cultura catalana. Tenen una certa aculturació, doncs no han tingut ocasió d'assimilar la cultura catalana amb la qual no tenen contacte, sinó la del àrea ubanoindustrial en la que hi viuen, i de la qual a penes es mouen. No s'identifiquen tampoc amb els valors culturals dels seus pares". (VII, p.20).

g) La convivència familiar: "A la majoria dels casos hi ha a casa discussió temàtica, i per tant no existeix el conflicte ideològic-generacional. Els enfrontaments es succeeixen a la vida quotidiana, i al comportament juvenil extern, arribant-se a certs nivells d'ignorància mútua" (VIII, p.16)

h) L'entorn urbà: "Pels problemes que té, tenim la sensació de que els joves de Cornellà està, per una banda limitat inclús en les seves il·lusions de futur, i, per altra, s'agafa a les mínimes senyes d'identitat que aquesta ciutat els hi aporta... El tipus dominat de jove només s'imagina la vida a Cornellà o a altra ciutat similar. (VIII, p.25)

i) El temps lliure: "L'oci és també subsidiari de les condicions de Cornellà i de l'escassetat de serveis per a la joventut. La colonització que a d'altres aspectes socials exerceix Barcelona no passa d'ésser discreta en el cas de la diversió juvenil. El jove de Cornellà es desplaça a la discoteca o al pub de les zones més properes de la nostra influència" (X, p.8)

Com podem observar en aquest breu repàs d'algun dels temes plantejats en el llibre, hi ha -a diferència dels anteriors- un important esforç interpretatiu i de contextualització històrica dels comportaments i de les actituds dels joves de Cornellà, que xoca, tanmateix, amb la natura de les dades que ofereix la metodologia emprada i en limita l'abasta.

4. No tenim coneixement de cap estudi de caire qualitatiu que hagi tingut per objecte la joventut d'alguna població de l'àrea metropolitana. Ja hem vist com a nivell de Catalunya només hi ha tres estudis publicats no basats en enquestes d'opinió (el de Girona, Terrassa i, en menor mesura, de Vilanova). Tanmateix, fa poc que la Direcció General de Joventut ha editat el llibre de Manuel Ludevid Els joves obrers i el seu treball que és una recerca comparativa basada en històries de vida. Es tracta d'un treball dels joves treballadors industrials en diversos països del món. A Catalunya l'estudi es planteja a partir de trenta-tres entrevistes en profunditat realitzades en tres poblacions diferents: Cornellà de Llobregat, Barcelona i Igualada, que aporta dades interessants de les condicions del treball industrial en el cinturó barceloní, i de les actituds dels joves envers el treball i el no-treball en aquests temps de crisi. L'autor, tanmateix, no sembla massa ambiciós pel que fa a la fecunditat analítica d'aquesta metodologia qualitativa:

Les pretensions d'aquest estudi són escasses. Es tracta, tan sols, de plantejar el ventall de problemes que presenten els joves treballadors de la indústria de tres zones de Catalunya sobre la seva vivència del treball i

de l'atur. Com que no és una mostra representativa, l'ambició de l'estudi és tan sols plantejar la diversitat i l'heterogeneïtat (i les eventuals analogies) de les opinions i situacions dels joves treballadors... Es tracta, doncs, d'un primer pas cap a recerques posteriors. Recerques potser quantitatives que ens permetin mesurar amb xifres el pes real d'aquesta opinió o d'aquella altra. Això permetrà mesurar l'encert d'aquestes primeres impressions. (pp. 8-9)

Finalment, hem de suposar uns estudis, també de caire qualitatiu (en aquest cas centrats en l'observació participant i la recerca documental), que són monografies slocals d'un tema específic: la delinqüència juvenil, que sembla afectar d'una manera important aquesta àrea. Els estudis i informes realitzats són diversos, però únicament n'hi ha dos de publicats: el de Jaume FUNES sobre Cornellà (La nova delinqüència infantil i juvenil: Cornellà, 1982) i el de Lluís VENTOSA i Lluís RECOLONS sobre l'Hospitalet (La delinqüència juvenil a l'Hospitalet de Llobregat, 1982). No els tractarem aquí doncs es tracta d'una temàtica molt específica. Però val la pena de subratllar que en adoptar una perspectiva contextual i històrica aporten informacions i elements interpretatius molt més vàlids que els treballs basats en enquestes. I això, creiem que es deu bàsicament a l'existència d'un marc teòric (encara que de vegades no explícit del tot) i a l'ús d'una metodologia que, més enllà d'opinió, té un caire fonamentalment qualitatiu.

Diguem, abans de cloure aquest apartat, que no hem considerat els treballs realitzats sobre Barcelona-ciutat, força nombrosos, ja que en la capital de l'àrea metropolitana, en gran part, es planteja una problemàtica específica, problemàtica en la que, si es creu necessari, més endavant hi podriem entrar.

de l'atur. Com que no és una mostra representativa, l'ambició de l'estudi és tan sols plantejar la diversitat i l'heterogeneïtat (i les eventuals analogies) de les opinions i situacions dels joves treballadors... Es tracta, doncs, d'un primer pas cap a recerques posteriors. Recerques potser quantitatives que ens permetin mesurar amb xifres el pes real d'aquesta opinió o d'aquella altra. Això permetrà mesurar l'encert d'aquestes primeres impressions (pp. 8-9)

Finalment, hem de suposar uns estudis, també de caire qualitatiu (en aquest cas centrats en l'observació participant i la recerca documental), que són monografies locals d'un tema específic: la delinqüència juvenil, que sembla afectar d'una manera important aquesta àrea. Els estudis i informes realitzats són diversos, però únicament n'hi ha dos de publicats: el de Jaume FUNES sobre Cornellà (La nova delinqüència infantil i juvenil: Cornellà, 1982) i el de Lluís VENTOSA i Lluís RECOLONS sobre l'Hospitalet (La delinqüència juvenil a l'Hospitalet de Llobregat, 1982). Ne els tractarem aquí doncs es tracta d'una temàtica molt específica. Però val la pena de subratllar que en adoptar una perspectiva contextual i històrica aporten informacions i elements interpretatius molt més vàlids que els treballs basats en enquestes. I això creiem que es deu bàsicament a l'existència d'un marc teòric (encara que de vegades no explícit del tot) i a l'ús d'una metodologia que, més enllà d'opinió, té un caire fonamentalment qualitatiu.

Diguem, abans de donar aquest apartat, que no hem considerat els treballs realitzats sobre Barcelona-ciutat, força nombrosos, ja que en la capital de l'àrea metropolitana, en gran part, es planteja una problemàtica específica, problemàtica en la que, si es creu necessari, més endavant hi podríem entrar.

1.3.2. Assaigs d'interpretació. Si bé ja hem vist com les monografies de caire local éren força nombroses, les aproximacions de caràcter general a la joventut metropolitana són inexistents. Hem de fer esment, tanmateix, alguns assaigs d'interpretació, que tot i no estar basats en investigacions, aporten alguns elements explicatius i hipòtesis d'interés general. Considerarem, en primer lloc, les aportacions al Seminari "Joves Metropolitans: entre el conflicte i la creativitat", que va tenir lloc en les Jornades La Joventut a debat organitzades el maig de 1985 pel Centre de Joventut i Societat. En segon lloc repassarem una ponència de J.I.URENDA sobre "El proceso de marginación juvenil" en el Simposi La incidència de la crisi en la joventut de les grans àrees urbanes, celebrat el 17 d'octubre de 1981.

1. El dossier del Grup de Treball sobre "Joves metropolitans" del Simposi sobre La joventut a Debat està compost de sis ponències de diversos autors i temàtiques. Com es diu en el report final:

"Un fil conductor relliga aquests articles: l'estructura, ús i vivència que els joves fan del seu temps, temps que sovint és oci obligat en una dècada on els defectes de la crisi cada cop es fan notar més, no tan sols en el no-treball com a situació normalitzada, sinó en els canvis en el model sociocultural d'una nova era, la de la revolució tecnològica, que ens toca de viure.

El mot urbà-metropolità, com a punt referencial, és definitori del continu de poblacions que configuren la xarxa del país/estat/món. Ho explicita no tan sols un fet estadístic proper a nosaltres, el d'aquells espais més densament poblats on el pes de la joventut en la piràmide d'edats és més significatiu; ni el fet institucionalitzat a Catalunya entorn a vint-i-set municipis, sinó el que s'enmarca en el discurs teòric dels espais centrals, que, com ens recorda Pep Subirós "són els llocs significatius des dels que analitzar els grans fets i moviments culturals i entorn dels quals es projecten les polítiques d'intervenció cultural.

A partir de disciplines i experiències diverses optem per emfatitzar en els aspectes de segregació/dissociabilitat i producció/creativitat que de manera contraposada expliciten aquelles manifestacions emergents entre els joves dels vuitanta (p.1)

Es tracta d'uns textos en un tò assagístic, amb algunes idees i reflexions d'interès, sobretot pel seu incís en l'espai i el temps, però dóna la impressió d'un cert distanciament de la realitat immediata i dóna molt poques dades concretes de la vida dels joves metropolitans. De totes maneres, subratllarem algunes de les tesis que apareixen en les diverses ponències.

a) Marçal TARRAGO: El dret a la ciutat

El fet metropolità representa un pla qualitatiu produït després dels grans creixements urbans de la postguerra, una nova dimensió de la ciutat i del fet urbà, que es manifesta tant a nivell urbanístic, d'ocupació i explotació territorial, com a nivell de producció, intercanvi i consum, tant de mercaderies com de formes culturals, de vida i de relació social. "La crisi econòmica, precisament perquè és una crisi econòmica moderna, repercuteix frontalment sobre la ciutat. La crisi esdevé crisi urbana" (p.5)

Malgrat que només un 6% dels ciutadans coneix la Corporació Metropolitana, un de cada quatre persones dels municipis de la perifèria afirmen que viuen a Barcelona: "En definitiva, malgrat la crisi, malgrat el desconeixement institucional, la vida urbana s'enten i es viu en termes metropolitans. Parlar doncs de jove metropolità, sigui conflictiu o creador, no tan sols és legítim sinó qu'és absolutament necessari de fer-ho" (p.6)

"El Corte Inglés és el principal centre de lleure per al jove metropolità en hores de no estudi/treball. El gran magatzem és l'equipament social en el que el jove disposa de la millor discoteca on escoltar -gratuïtament- la darrera música llançada al mercat. És un equipament on existeix una ludoteca amb els darrers trucs electrònics amb que experimentar" (p.16)

b) Joan TORRELLA: Els joves metropolitans , o la ciutat com espai per usar.

Transformacions en l'espai metropolità:

En el cas de l'àrea metropolitana de Barcelona es pot observar com les transformacions econòmiques i socials han incidit en la transformació de l'espai metropolità. Allà on hi va haver una forta concentració de força de treball en moments d'expansió econòmica, avui hi ha una forta concentració d'aturats, ja que la mobilitat que caracteritzava la població laboral i als recursos avui afecta sobretot al capital, que deixa grans excedents de mà d'obra allà on ha deixat de ser rendible. Passada l'època de la compra massiva d'habitatges unifamiliars (pisos), ens trobem ara que molts joves no poden independitzar-se en aquest sentit, havent de conviure en un mateix pis fins a tres generacions, mentre que molts altres pisos estan buits. "Tots aquests mals no són, evidentment, característiques definitòries d'aquestes àrees metropolitanes, però sí que és en elles on es manifesten amb més violència" (p. 22)

L'autor comenta d'aquesta manera el progressiu creixement de l'ús del centre de les ciutats per part de joves dels barris perifèrics, en zones tradicionalment ocupades per les classes altes o el turisme: "Aquest fenomen té una part important de pura estratègia de supervivència , però precisament fa realitat aquell desafiament que més amunt hem anomenat que té plantejada avui la nostra societat: la recuperació del carrer com espai de relació personal i animació cultural" (p. 28)

c) Josep Maria RAYA i Isabel SANCHEZ: L'estructuració del temps lliure: socialització i dissocialitat.

La noció de temps i espai es construeix de forma correlativa, a partir d'un sistema de relacions entre les accions pròpies i la realitat. Té a veure amb la memòria i les possibilitats d'evocar el passat i d'ordenar els aconteixements en un temps en el que es succeeixen. És, doncs, la construcció de la historicitat de l'individu i de les coses al llarg del desenvolupament humà" (p. 32)

Així, el temps lliure, (excedent del temps socio-familiar i del temps escolar) es converteix en l'eix central de la realització personal i de les relacions dels joves, i és per això que aquests són el sector de població que disposa de més ofertes potencials de consum.

Condicionaments dels joves metropolitans. Els joves de l'àrea metropolitana viuen realitats molt diferents entre ells, encara que una gran part es troben amb una sèrie de condicionants com són la permanent oferta de consum al costat d'una mínima capacitat adquisitiva; la seva formació en barris urbanísticament caòtics; el seu distanciament d'institucions socialitzadores bàsiques com el treball o l'escola; la "suplència" d'aquestes pel seu grup d'iguals, al carrer. "L'existència d'un únic model d'identificació i de socialització, l'absència d'un temps estructurador i la reducció dels espais vitals al carrer dificulten la socialització àmplia, afavorint una de més reduïda i estreta, limitada a aquests pocs elements. Tot això s'afegeix a la impossibilitat d'accedir a un oci constructiu, ni que sigui el de la societat de masses" (p. 40-41)

Temps lliure i delinqüència. Es pot establir una certa correlació entre aquesta quantitat de temps "lliure" dels joves i la seva presència en espais externs als canals de regulació social (família, escola, treball...), que facilita, com dèiem, la seva socialització (sovint dissocial) dins el grup d'iguals. Això ve afavorit per l'estructura urbanística de les grans metròpolis, la seva distribució (territorial i demogràfica), la seva segmentació temporal i espacial... tot plegat accentuat, sobretot en certs punts del teixit social, pels fenòmens derivats de l'atur.

Noves estratègies de control social en el temps lliure. Segons els autors aquestes es caracteritzarien fonamentalment per 1) l'estandarització de les activitats ocioses (en relació a la cultura de masses i la comercialització de l'oci); 2) tendència a la privatització, i, per tant, a la domiciliació de les activitats de l'oci (TV, vídeo, etc.); 3) propensió a la planificació de l'oci juvenil.

d) Jaume FUNES: Notes per a una anàlisi del carrer com a institució educativa.

Família, escola, carrer. "Un conjunt de factors, des de la pressió dels mass-media fins al tipus de l'organització social urbana, passen t per processos de cabdal importància com els moviments migratoris, l'estructuració demogràfica i el quadre vital concret que es genera en el petit hàbitat -la vivenda, el barri-, han posat en crisi o ha modificat substancialment el paper de la família i l'escola. Han institucionalitzat el carrer com a mitjà educatiu" (p.73)

Utilitzar el temps per dominar l'espai. El mateix autor assenyala que el carrer, a més d'un medi espacial específic, és també un "mètode temporal". Els joves es passen al carrer molt temps, un temps desestructurat, anòmic, sense una successió d'activitats significatives que contribueixin a emmotllurar la seva conducta.

e) Toni PUIG: Les produccions culturals dels joves metropolitans

La crisi de les àrees metropolitanes dels 80: "Una crisi que ja no té els pols d'intensitat en el desastre ecològic i en els pilots de blocs que circumden les ciutats amb els barris dormitori anònims i dantescs, mancats de tota mena d'equipaments socio-culturals i on els joves aprenen a viure en la més inhòspita de les autopistes de la soledat i del consum col·lectiu com a salvavides asfàltic. Tot i això, avui, és assignatura pendent" (p. 91)

Una cultura barroca metropolitana. A partir dels últims anys de la ciutat burgesa industrial s'ha generat una cultura metropolitana que es caracteritza per la seva contradictòria riquesa, ja que hi conviuen molts diferents gustos, necessitats, tendències, etc, que configuren estils molt diferents de vida que reclament la nostra atenció.

Els efectes de l'atur. L'autor centra aquestes efectes en l'em-pobriment de l'entramat social i cultural, per la pèrdua de càrrega

simbòlica i el canvi de comportaments col·lectius, ja que de les posicions ultraindividuals només se'n podrà sortir "amb un plus de generositat ciutadana..." (p. 107)

Pèrdua de la identitat cultural local: Sembla que aquesta identitat, almenys pels joves, ha esgotat la seva capacitat dinàmica, al costat del consum de la cultura transnacional i transurbana que els posseeix.

2. L'altra aportació interpretativa global és una interessant ponència de Josep Ignasi URENDA, antic vicepresident de la Corporació Metropolitana de Barcelona. I és sobretot interessant perquè, malgrat no ser un especialista, és capaç d'integrar les seves observacions i experiències en un discurs coherent sobre els joves metropolitans. Analitza en concret, "el procés de marginació juvenil" que afecta als joves de la "conurbació barcelonina". Utilitza d'una manera intuïtiva un mètode (que podríem qualificar d'antropològic) basat en l'observació participant, en l'ús d'informants, en un intent de penetrar en la lògica de les estructures culturals i estils de vida dels joves metropolitans, tot i assajant una interpretació contextuada de les dades, en un marc històric i estructural. I a més, si bé toca molts temes, els articula a partir d'un problema: la incidència de la crisi en la joventut. Els aspectes tractats en el seu escrit que més ens interessien destacar són els següents:

- L'àmbit d'estudi de la joventut metropolitana: encara que la crisi econòmica i social afecta als joves de totes les classes, l'autor es centra en la joventut proletària de les grans concentracions urbanes, més en concret, en les de la primera corona metropolitana, que exclou la majoria de barris barcelonis (per interclassistes o burgesos), a més d'altres poblacions de la C.M.B. com St. Cugat, Tiana, St. Climent, Sta. Coloma de Cervelló i Papiol. Tenint en compte que la població total de la CMB el 1981 és de 3.099.507 habitants, que la població compresa entre els 14 i 24 anys és de 464.103 (el 14,64%) i descomptant els 157.220 joves no proletaris que l'autor calcula que viuen a Barcelona, comptabilitza en 306.883

el total d'individus del grup social que l'interessa estudiar (joves proletaris de la conurbació urbana barcelonina). D'aquest calcula que, com a mínim, un 50% estan aturats, als quals hauria d'afegir-se els que fan FP i altres estudis per obtenir els que no treballen. La conclusió és que es tracta d'una població bàsicament desocupada, amb un percentatge molt baix que poden seguir estudis secundaris (i la majoria de FP).

- El procés de marginació juvenil: Si gairabé la meitat d'aquests joves proletaris no compleixen l'única funció que tenien socialment adscrita (la de treballar) podem parlar de la formació d'un nou grup social marginat, que ho serà més en tant no sigui acceptat per la resta de la societat. Quant a aquesta marginació té, a més, unes causes socials i polítiques, el grup marginat tendirà a autoafirmar-se generant els seus valors propis de tipus moral, cultural i ideològic, exhibint comportaments diferenciats; en definitiva, generarà una "subcultura".

- Les condicions laborals: molts individus que treballen en condicions irregulars (economia submergida) no podran accedir al ple estatus de treballadors. D'altra banda, certes "flexibilitzacions" laborals representen una sobreexplotació que implica renunciar a moltes conquestes obreres, facilitant en canvi respostes pròpies del grup marginat. Tota aquesta inseguretat i falta de perspectives ha d'afectar profundament a aquells individus, que en mig d'aquestes condicions, estan consolidant la seva consciència (entre 17 i 24 anys).

- Urbanisme i vivenda: Aquesta generació ha crescut en una ciutat desorganitzada, inacabada i prematurament deteriorada, amb una majoria de vivendes que ronden els 50 m², en les que hi han de conviure moltes vegades tres generacions amb predomini, a més, de famílies nombroses. Això provoca l'"expulsió" pràctica dels elements més dèbils (infants, adolescents, i vells), molts dels quals fan del carrer el lloc de la seva realització personal.

- Relacions intergeneracionals: una majoria dels joves proletaris que considerem són fills d'emmigrants del Sud d'Espanya, els pares i els avis dels quals encara viuen, en molts aspectes, a compte de la seva cultura d'origen, cosa que no els prepara precisament per afrontar els problemes que presenten els seus fills, urbans i tot. Manifestacions com el masclisme, l'autoritarisme o l'alcoholisme, com a "fugides endavant" relacionades amb aquestes situacions, compliquen encara més la vida familiar, en profunda crisi, almenys latents, en molts casos. Segons l'autor, aquestes condicions afavoreixen la manifestació d'un conflicte edipià sense pal·liatius, que en el cas dels nois tindrà repercussions psicològiques en les seves relacions amb el món institucional.

- Reducció del consum: els anys seixanta, una aparent opulència individual topava la misèria pública existent, i molts dels actuals joves van tenir una infantesa marcada per un cert consumisme. La crisi ha obligat a reduir els hàbits de consum, i d'una manera especialment dràstica en el cas dels joves sense feina.

- Crisi d'integració: el procés d'assimilació normal a la nostra societat és veu molt dificultat no només per un determinant central com és la falta de feina, sinó també per les greus deficiències del sistema educatiu, l'entorn familiar i les condicions materials d'existència.

- Estratègies de supervivència: les úniques influències institucionals que reben, i ja hem vist en quines condicions, són les de la família, i l'escola. D'altra banda, reben els impactes que el sistema econòmic aconsegueix fells-hi arribar i els que provenen del món de la marginació i el delictes. Amb tots aquests materials, i ja que han de sobreviure, es construeixen els seus propis valors, ells sols. Hi ha dos aspectes, com són la seva força biològica i el seu pes demogràfic, que poden afavorir l'èxit de l'intent.

- Influència dels models anglosaxons: aquests arriben sobretot via publicitat, fonamentalment de les cases discogràfiques, que ofereixen la possibilitat d'una identificació amb gustos, estils, mentalitats i fins i tot ideologies de suburbis de ciutats americanes o angleses. L'autor afirma que el capitalisme ven moltes coses i que cada ú compra el que vol, però sembla clar que la gran capacitat de selecció en aquest camp és més gran en els joves que en els adults: "El caracter intercontinental d'aquesta cultura li dona una gran varietat i riquesa de matissos. Tendeix a posar l'esperança de l'individu en els seus propis recursos com a mitjà de salvació i li suggereix indiferència o clara animadversió vers les institucions que considera, per definició, en mans alienes. La defensa a ultrança del lliure projecte personal, la permissibilitat i la tolerància, és l'altra cara de les concepcions" (p. 15).

- Estils subculturals: l'autor afirma que les estils minoritaris com punkies, rockers, etc, provinents segurament de barris interclassistes, tenen una gran influència en l'"espèrit" de la resta dels joves. Això es podria constatar en l'obsessió per la pròpia imatge, que si no es pot manifestar sempre per la roba, altres vegades ho fa a través del tatuatge, cada cop més extès, i que juntament amb el lèxic són potser els dos elements culturals més diferenciadors i que més els emparenten amb la subcultura delinquencial.

- Circuits subculturals: moltes expressions culturals dels joves proletaris de l'àrea metropolitana de Barcelona s'extenen des dels seus barris cap als més centrals, de classes populars i mitges més interclassistes. Sembla que les ones de comunicació inter-cultural anessin de la perifèria al centre: "Ens influeix el suburbi multi-racial anglosaxó i la minoria gitana, que conformen bona part dels gustos de la nostra joventut proletària i aquesta, alhora, influeix en els joves de classes mitges, aïllant al món adult" (p. 19).

- Marc de sociabilitat: els joves que estem considerant es relacionen entre ells, en els seus respectius barris, i s'hauria d'estudiar la seva mobilitat no obligatòria en el marc de la conurbació barcelonina. L'"ambient" és el marc en el que esperen trobar aquella inserció social i aquelles relacions que les institucions bàsiques no ha aconseguit donar-els-hi. En ell, les regles del joc, lliurement acceptades, són poques, fluides i ben conegudes, es pot trobar un clima intens i uns efectes que no s'han trobat en altre lloc.; i si les coses van malament, un sempre pot marxar. L'ambient és una referència que genera el model, crea els valors, defineix les categories... Dins d'aquest la "basca" i la "pandilla" són diferents concrecions, amb unes clares referències territorials que si bé no semblen generar ni grans aliances ni grans enfrontaments, sí són la bases d'unes certes "competències" entre barris o sectors dels mateixos.

- La "revolta suburbial": els joves dels suburbis s'assemblen més al típic pobre que a l'obrer, com aquell, l'única experiència relativament eficaç que coneixen (més enllà d'associacions molt limitades i temporals) és confiar en les seves pròpies forces individuals, lluny del món institucional, que saben en altres mans.

- El matrimoni: acostumen a cosar-se al voltant de l'arribada del primer fill, i pot ser també per a ells un pas estabilitzador si aconsegueixen solucionar mínimament el problema de la vivenda, cosa que no sempre passa, tornant-se a reproduir el problema territorial.

1.4. UNA AVALUACIÓ CRÍTICA

De les consideracions precedents podem extreure alguns trets que han caracteritzat els estudis sobre la joventut a Catalunya, en general, i a l'àrea metropolitana en particular, que ens permetin delimitar els buits teòrics, metodològics i temàtics a partir dels quals plantejar el nostre estudi. Creiem del tot necessari col·laborar a la progressiva formació d'un centre de documentació sobre la joventut que permeti estalviar quantitat d'energies i diners a la recerca d'informacions bàsiques (una de les impressions que hem tingut en aquest buidatge és que s'han malbaratat moltes energies i pressupostos que amb una planificació s'haguéssin pogut aprofitar millor).

a) En els estudis sobre la joventut metropolitana predomina, d'una banda, un fragmentari nivell descriptiu, en estudis de caire local basats normalment en enquestes d'opinió, al costat de la gairabé total inexistència d'elements interpretatius i contextualitzadors, més enllà de certs estereotips, obvietats i generalitzacions no massa útils, en general. D'altra banda, hem observat diversos assaigs d'interpretació de diferents aspectes de la joventut metropolitana, que aporten reflexions interessants, però mancades de contrastació empírica i que adopten un to massa abstracte. La necessitat d'una relació dialèctica entre el nivell empíric i el teòric, el fluxe de la vida a nivell microsocial i els factors estructurals a un nivell macrosocial que l'emmarquen, és una imperiosa exigència en aquest aspecte.

b) Hi ha força confusió de les imatges culturals que la nostra societat ha utilitzat per anar condigurant un determinat concepte, el de la joventut -relacionat, en principi, amb un cert grup d'edat- amb una realitat social específica. No és el mateix les simbolitzacions culturals que una societat pugui elaborar sobre determinats aspectes de la seva experiència, que el que aquests aspectes existeixin, tan com són precebuts, en el pla de la seva realitat social.

La qual cosa no vol dir que aquestes elaboracions culturals no puguin ésser significatives, que acostumen a ser-ho molt, però ens remetent a una problemàtica no sol ser exclusivament -ni principalment- juvenil. Si considerem que el que s'enten per joventut és un construcció social, abans de començar un estudi caldrà caracteritzar aquesta, tan pol que fa a la seva dimensió històrica -l'evolució de les diverses imatges socials sobre la joventut-, com als diversos discursos existents actualment, que es poden resseguir en els mitjans de comunicació, en els discursos institucionals i les polítiques de joventut, en les percepcions de pares i professors, en definitiva, en les percepcions que diferents grups d'edat tenen sobre si mateixos i sobre d'altres.

c) El problema dels estereotips culturals es pot relacionar amb el fet que en molts d'aquests treballs no trobem, o només trobem a mitges, un marc teòric que doni compte del tipus de problemàtica que s'està analitzant; és a dir, que en molts casos no trobem uns plantejaments teòrico-metodològics que evitin donar per bons, de manera més o menys implícita, molts dels estereotips dominants sobre el tema. A aquests nivell es fa necessari, com deia Charles Murray, expressar les hipòtesis de base i les idees de manera que siguin verificables, en el marc de perspectives teòriques més amples que tinguin en compte la dimensió històrica (no podem, per exemple, analitzar el "joves dels 80" sense fer referència als "joves dels 60").

d) Baixant al terreny de la investigació empírica, hem mostrat el predomini d'un "quantitativisme ingenu" basat en la creença màgica del poder de les xifres ("els números canten"). Val la pena, aquí, que recuperem les crítiques formulades per ESTRUCH i CARDUS (1984) a les enquestes d'opinió: 1) es bases en l'error de suposar que hi ha un consens sobre les preguntes que cal formular. De fet, però, hi ha una imposició de problemàtica per part de l'enquestador, que tanmateix presentarà després els resultats com a opinions dels entrevistats; 2) Es basen en l'error que totes les respostes

volen dir el mateix. Quan el fet és que moltes de les preguntes són tan genèriques i estan tan plenes d'ambigüitat que les respostes mai no poden ser estrictament comparables; 3) Es bases en l'error de pressuposar que hi ha una coherència en les opinions individuals, bo i encaixant opinions de l'entrevistat en àmbits molt diversos en determinats "perfils sociològics"; 4) Es basen en la creença que quantificar vol dir comprendre; En definitiva: "malgrat que se'ns diu sempre que hom pretén arribar a partir d'aquests estudis a un coneixement de la realitat juvenil, les enquestes d'opinió no són en absolut un instrument adequat per assolir aital coneixença. Que les preguntes que hom formula als qüestionaris són generalment estereotipades, que responen a determinats clixés o estereotips culturals, i que les respostes que hom obté són igualment simples estereotips" (p. 109).

Si fem nostra la conclusió de Cardús i Estruch, ("plegar d'enquestes") és evident que el camí metodològic d'aquest estudi ha de ser inicialment sino bàsicament qualitatiu. Es fa necessari sobretot un esforç de descripció de la realitat sociocultural dels joves metropolitans, basada en observació participant, entrevistes en profunditat, recollida d'històries de vida, treball de documentació, convivència continuada amb el grup estudiat, etc. Descripció contextuada, guiada per uns paràmetres teòrico-metodològics explícits i per un qüestionari coherent centrat en uns temes bàsics -que no pretenguin la tasca impssible de "tractar-ho tot"-, aproximació holística a una realitat complexa, que aporti materials a partir dels quals assajar interpretacions i comparacions de caire més general.

II PART: PROBLEMES I HIPÒTESIS D'INVESTIGACIÓ

2.1. LA JOVENTUT, UNA CONSTRUCCIÓ SOCIAL

2.1.1. Partim de la base que la joventut és una creació o una construcció social. Cal, doncs, que situem aquest concepte abans de tirar endavant. En tota societat hi ha una ordenació significativa que dóna objectivitat a les experiències subjectives, ordenació que s'aconsegueix situant les diferents experiències quotidianes en uns marcs teòrics o significatius més amplis als quals s'hi refereixen. Aquests marcs més amplis -que al seu nivell més alt de generalitat en diem cosmovisions- són un esforç constant d'adaptació de les experiències subjectives, sempre canviant, en un model natural socialment objectivat, però també canviant. Així doncs, aquella ordenació significativa és fruit d'un procés dinàmic i acumulatiu que no té perquè tenir sempre el mateix ritme ni la mateixa direcció.

A nivell concret, l'ordenació de les experiències diàries ve donada per unes determinades condicions materials d'existència, però el significat general que se li dóna a aquelles experiències, la seva legitimació, ve a través d'aquelles estructures compartides del coneixement que en diem cosmovisions. Entre les condicions materials, i la cosmovisió hi ha unes relacions dialèctiques, que es poden traduir en una major o menor "sintonització" entre els dos nivells, depenent de la capacitat simbòlica de la cosmovisió i també de la situació de l'individu o grup considerat respecte a les condicions materials d'existència. D'altra banda, això implica que les experiències i els seus significats, i per tant, també les ordenacions ja esmentades, són històricament canviant. (v. CARDÚS, 1985, pp. 15-21; BERGER, LUCKMAN, 1972...).

2.1.2. Si a partir d'aquesta perspectiva podem situar les diferents conceptualitzacions sobre la joventut existents a la nostra societat, d'altra banda caldrà que aquesta situació es relacioni amb l'estudi empríric de determinades problemàtiques. En un principi, doncs, i en un marc espacial donat que de moment no entrem a qüestionar, com és l'àrea metropolitana de Barcelona, caldria esbrinar les relacions entre uns individus i grups socials amb el seu medi, entre ells mateixos i amb tots els altres grups socials. Totes aquestes interaccions, el seu caràcter, les seves diverses influències, els significats que se'ls otorga, tant per part dels seus actors com per els altres, etc. aniràn definint la problemàtica d'una determinada zona i, dins d'ella, de sectors específics com la joventut.

2.1.3. Així doncs, tant l'anàlisi de les conceptualitzacions referents a la joventut com la de les seves condicions socials d'existència requereix que sigui, per un cantó, contextuada, des d'una perspectiva holística que tingui en compte totes les interrelacions existents entre els diversos elements que configuren el fenomen a estudiar; i que, per altre cantó, sigui també una anàlisi processual. Encara que entre els elements contextuais s'hi pugui considerar els aspectes històrics, pensem que és interessant donar una importància especial a la perspectiva històrica, ja que no es tracta tant d'intentar fer visions sincròniques de determinades situacions -encara que en algun moment donat això pugui ser molt útil- sinó de realitzar una anàlisi processual dels diferents elements implicats en el fenomen social i cultural de la joventut, la qual cosa ens pot donar una visió del mateix que, realment, potser ens expliqui alguna cosa.

2.2. LES IMATGES CULTURALS

2.2.1. Hi ha doncs, una fase prèvia a la recerca empírica, sense la qual aquesta no dindria sentit, i que per això hi posem molt d'èmfasi, es tracta de la discussió conceptual sobre la joventut, els estereotips que en determinats àmbits i èpoques han fet més fortuna, etc. Es a dir, s'haurien de detectar els continguts canviants de les imatges culturals de la joventut per poder definir quines són. amb què es correlacionen i perquè canvien segons els moments històrics, els individus i/o grups socials considerats o el tipus de discurs que considerem (serà diferent la visió de la joventut que es doni si s'està parlant, per exemple, de la construcció del futur, de la delinqüència o del treball). Aquesta tipus d'anàlisi ens pot donar raó de les continuïtats o ruptures existents tant en els discursos sobre la joventut com en els seu contexte. I si tant aquesta anàlisi, com la de les diverses condicions socials de la joventut -que desseguida passarem a proposar-, històricament emmascarades, ens pot semblar d'entrada que ens aportaran una gran diversitat d'elements, potser un cop analitzats aquests ens trobarem que hi haurà uns denominadors comuns bàsics que ens ajudaran a avançar cap a una definició global i coherent del nostre objecte d'estudi.

No es tractaria tant d'analitzar els diferents corrents teòrics que han estudiat la joventut, qüestió que ja s'ha vist al capítol anterior, sinó de contextualitzar-los i relacionar-los amb altres tipus de discursos. Així, les teories dels grups intermedis i de la bretxa generacional, lligades al funcionalisme, cal entendre-les en el marc d'una societat en ple desenvolupament de la "modernitat" (desenvolupament tecnològic, creixent especialització, etc., agudització de certs conflictes, novetat d'altres...) que troba en una macro-teoria de la integració social una justificació de la seva pròpia existència. O les tesis contraculturals i demés

que situen la joventut com el subjecte històric central que ha de conduir el futur de la humanitat, no s'entenen sense explicar l'etapa d'eufòria econòmico-social que estan vivint en els anys seixanta els països europeus, principalment.

Les elaboracions teòriques són només una part de les imatges culturals, i per tant, de les creacions socials sobre la joventut. I si bé s'ha de considerar des del seu nivell específic, alguna relació tenen amb els estereotips que sobre la joventut circulen en un lloc i moment determinats; elements, tots ells, que no es poden deixar de relacionar, al seu torn amb les cosmovisions dominants en una societat en una època històrica concreta.

Sabem, però, que precisament una de les característiques d'aquests tipus de societats que hem etiquetat com a "modernes" és la pluralitat -almenys aparent- de cosmovisions que coexisteixen en elles, que comporta diferents estereotips sobre la joventut; així com també els comporten les diferents situacions socials des de les que s'encari el tema. Caldrà, doncs, analitzar, tan des d'una perspectiva històrica com contemporània, les imatges vehiculades per diferents grups socials: estaments relacionats especialment amb la joventut com col·lectius de pares, mestres (especialment els d'ensenyament mitjà, que per una sèrie de condicionaments sociològics que han conformat aquest col·lectiu en els darreers anys al nostre país, tindrien una espècie de competència en el protagonisme juvenil respecte als seus alumnes), institucions oficials o para-oficials en lesque la joventut és un dels seus afers principals..., al costat d'altres elements de caire més general, però amb una gran importància en la configuració de les ideologies en les societats urbano-industrials, com són els mitjans de comunicació de masses o la legislació.

Referint-nos als mitjans de comunicació, s'hauria d'analitzar el significat que té el contrast existent normalment entre la imatge abstracta que acostumen a oferir de la joventut, positiva, com a

ideal de futur i esplendor del present (que s'hauria de relacionar amb el procés de "juvenilització" de les societats industrials contemporànies), amb la imatge concreta dels joves que apareix moltíssimes vegades, lligada a temes més o menys escabrosos com la delinqüència, la drogodependència o la violència en general (cosa que, al seu torn, s'hauria de relacionar amb el procés de marginació fàctica de -almenys- grups importants de joves). Així com també la diferent alarma social que pot existir al voltant de joves ja "etiquetats" o "uniformats", en contrast amb la que pugui existir respecte a altres grups de joves considerats "normals": aquí l'anàlisi simbòlica hauria d'ocupar un lloc central. Una cosa diferent és, en canvi, el contrast que pot existir entre el discurs o la imatge d'un jove etiquetat (p.e. un "punk") i el conjunt de la seva vida privada, familiar, d'estudi, etc, cosa que requereix una comparació entre el nivell simbòlic i el nivell empíric, en el que es coneguin les seves condicions concretes de vida.

Noti's que de manera coherent amb l'anàlisi realitzada en el capítol anterior, estem proposant que per a un estudi sobre la joventut cal l'anàlisi de les imatges culturals que d'ella s'han anat construint, però tenint clar que són això, construccions que se n'han fet en diferents moments històrics, des de diferents situacions socials. Si això ha de formar part inexcusable d'un estudi científic sobre la joventut, el que no es pot pretendre és que només a partir d'una -o de la combinació de més d'una- d'aquestes imatges es pugui arribar a un coneixement objectiu del tema que ens interessa. Per això, la pràctica totalitat de classificacions i tipologies, construïdes sempre des de fora dels mateixos joves, tenen tan poca utilitat com a elements orientadors d'una recerca sobre la joventut. Caldrà, doncs, buscar algún altre punt de partida en aquest sentit.

2.2.2. En Antropologia ja hi ha una certa tradició de considerar les definicions èmic -és a dir, aquelles que són producte dels propis protagonistes de l'estudi- com una forma de delimitar l'objecte d'estudi, o a partir de la qual poder construir certes tipologies. En el cas de la joventut, i, més en concret, de la joventut metropolitana, es presenta el problema de la polisèmia del terme, problema que en certs contextes socioculturals que tenim com a més definits o coneguts, es podia obviar seguint una terminologia que tenia unes referències molt precises: seria el cas del terme "mozo" en algunes comunitats rurals tradicionals.

Un terme com el de "mozo" podia ser entès i utilitzat de manera inequívoca per tots els membres d'aquella societat, no només els afectats per ell, ja que es tractava de societats amb l'existència d'una homogeneïtat ocupacional, social i jurídica (a nivell consuetudinari) elements en que es podia basar un consens cultural.

En una societat metropolitana, però, això és pràcticament impossible, i si volem partir de la pròpia delimitació èmic del tema, ho haurem de fer a través de les diferenciacions analítiques utilitzades pels propis joves, en contrast continu amb les imatges emeses des de fora, que només han tingut en compte les elaboracions culturals produïdes per ells quan aquestes han estat molt diferents del que es considera la normalitat i podien arribar a ser, per tant, perilloses. L'atenció que s'ha dispensat a certs grups o tipus de rockers o punkies -atenció que pot anar des de la repressió directa fins a la comercialització d'elements de la seva cultura, passant per diversos tipus d'incentius institucionals oficials - ens sembla que és una forma de control, no només sobre aquests grups, potencialment perillosos, sinó també sobre el conjunt de la societat, assegurant la seva màxima normalitat.

D'aquesta manera, caldrà analitzar també el significat de les diferències entre les percepcions que els propis joves tenen d'ells i del seu món i l'"exotisme" que els hi otorga la premsa, al que ja ens hem referit abans; o entre aquelles percepcions i les que

altres grups puguin tenir sobre els mateixos temes. Per exemple, aquest concepte que tants intel·lectuals dieun amb tanta unció quan parlen d'aquest tema, com és el d'"autonomia": és clar que per a molts joves la suposada autonomia que implica la vida adulta pot ser vista com una cosa positiva, a desitjar; però potser per a molts d'altres no serà així, ho poden veure com una obligació que rebutgen o que, com a mínim, no veuen clara en tots els seus aspectes. O, mentres les percepcions dels adults dels anys 60 respecte als "blusons morts" i els dels anys 80 respecte als "punkies" poden ser força semblants (com es podria comprovar a través d'una anàlisi del tema en els mitjans de comunicació), les dels propis joves protagonistes, i no diguem les seves respectives situacions socials, segur que són ben diferents.

En quant a això últim, el que sí podem observar des de l'emergència de la joventut com a un tema central de la nostra cultura als anys 60, és la persistència de certes "formes culturals juvenils", per sobre dels continguts concrets que se'ls atribueixen a cada moment. Moltes d'aquestes cultures o subcultures juvenils el que fan és expressar, posant-les en primer pla, les principals contradiccions de la societat que els ha tocat viure i que els afecten directament, per la qual cosa acostumen a tenir una vida efímera, doncs ben aviat són destruïdes/integrades en el si de la societat global. I, malgrat que alguns elements d'aquestes cultures juvenils puguin continuar essent "l'escala de la contradicció" a les nostres societats, una de les principals formes, descodificades del seu context original, com a elements integrats a la societat de consum: no hi ha dubte que la "moda joven" del Corte Inglés i la "moda punkie" més "autèntica", malgrat ser molt diferents, tenen algunes referències bàsiques comunes, que entronquen amb estereotips sobre la joventut com la originalitat, el "gust" pel risc, l'"algre inconsciència", l'agressivitat "pròpia de l'edat", etc, etc, etc.

2.3. LES CONDICIONS SOCIALS

2.3.1. Les variables bàsiques

L'altre eix central a través del que es vertebrarà la nostra anàlisi sobre la joventut és el de la seva consideració com a condició social, expressió en la que, a més dels aspectes estrictament socials, hi englohem els de tipus econòmic, polític, jurídic, etc. Condició social amb un cert grau de subalternitat general respecte a algunes (com la d'home adult, per exemple), però no per força -això dependrà de molts altres elements del context- respecte a d'altres (com la de dona, o la de vell) que, en canvi, són més definitives que la dels joves. Una característica bàsica d'aquesta condició social juvenil seria la tensió existent entre la tendència a reproduir la subordinació respecte a la societat adulta, per un cantó, i per l'altra la tendència a l'autonomia, objectiu a aconseguir "per definició" per esdevenir adult.

Prenent com a variables bàsiques el temps, l'espai i el consum es podria veure com es resol aquesta tensió a través d'una sèrie de casos particulars, ja que el temps i l'espai són dues dimensions bàsiques a través de les que es desenvolupa la vida de tot individu i sobre les que es basen els referents simbòlics de tot sistema sociocultural. Temps i espai tenen una existència "natural", però tot grup social els codifica d'una manera determinada; i serà precisament aquesta codificació la que otorgui un significat concret a un temps i un espai socials. S'ha de tenir en compte que un element clau en aquesta codificació és l'establiment de límits, respecte als quals els individus i/o grups socials marquen les seves identifications i les seves diferències, construint d'aquesta manera la seva pròpia identitat social. Es tractaria d'analitzar, doncs, qüestions referides al temps quotidià, com s'omple, com es divideix i en funció de què, quins ritmes de vida marquen aquestes divisions, quina importància relativa tenen i, en general, quin tipus de relacions es donen entre les diferents "parts" d'aquest temps (el

més banal, el temps ritual, el més motivant,...) , com es viscut això pels seus protagonistes, etc. No perdem de vista dos referents bàsics que serien el "temps de treball" i el "temps lliure" encara que, pel que coneixem, d'entrada no creiem que sigui vàlida una distinció tallant entre ells per a amplis sectors de joves de l'àrea metropolitana que no treballen (institucionalment parlant) però que sí s'han de "buscar la vida" d'alguna manera, amb tot el replantejament que això significa dels límits del temps lliure que marquen la vida de la nostra societat. En quan a l'espai, seria rellevant l'anàlisi de a quins llocs es fan les diferents activitats, si la vida del jove està molt centrada a nivell de barri o de població o, en canvi, hi ha un fluxe més o menys permanent a través de certes zones de l'àrea metropolitana, quan s'accentua aquest fluxe, si hi ha uns llocs més o menys fixes per a determinades activitats, etc, etc.

D'altra banda, el consum, definit de la manera més esquemàtica com a "l'ús, transformació o destrucció d'un bé o servei per part d'un individu o d'un grup" ens remet immediatament un munt de qüestions sobre les funcions i els significats que pot tenir a la nostra societat. Podem afirmar que la construcció d'aquella identitat a través d'un temps i un espai social implica, en gran part, diversos consums, com per exemple, els transport o la moda en el vestir: Aquesta última es pot interpretar com un indicador de la percepció del temps en determinats àmbits, a través de la dicotomia que sempre presenta de "passat (... de moda)/ present (de moda)". Així doncs, el consum és un factor de comunicació que inclouria elements d'integració (al propi grup) i de diferenciació (respecte als altres). No cal insistir en la importància que aquest fenomen ha adquirit en la nostra societat i, molt en particular, en relació a la joventut, a la que s'ha volgut categoritzar de manera global a través del consum. Tots aquests aspectes del consum de la joventut a l'àrea metropolitana s'intentarien veure a través de l'anàlisi dels seus diferents tipus de consum, els diaris i els extraordinaris; amb quins aconeteixements es relacionen uns i altres; de quins recursos es disposa i com s'organitzen, etc.

En definitiva, seria qüestió d'analitzar les estratègies adaptatives de la joventut, tenint en compte la variabilitat de condicions socials dels diferents grups de joves, però amb la característica comuna a tots ells d'haver de resoldre aquella tensió a la que ens referiem més amunt, entre les ofertes institucionals, que serien les que tindrien com a objectiu la reproducció de la subordinació, i les diferents formes com ells mateixos reconverteixen o reelaboren allò que se'ls ofereix.

2.3.2. Els elements-clau. Concretant més el que hem plantejat fins ara, assenyalarem una sèrie d'elements que ens permetrien identificar uns elements-clau, a partir de l'estudi dels quals podriem apropar-nos de manera més definida a les diferents condicions socials de la joventut.

2.3.2.1. El primer d'aquests elements seria, lògicament, el d'intentar establir, si és que això fos possible, els límits entre els quals es dona aquesta condició social juvenil.

En considerar la joventut com una construcció social, no podem admetre que hi hagi uns criteris que defineixin els límits de la joventut de manera universal. Tenim, per un cantó, una sèrie d'indicadors que la societat utilitza per reconèixer l'estatus -de jove, d'adult, o del que sigui- d'un individu, indicadors que no tenen una correspondència amb la realitat dels grups o individus considerats. Per un altre cantó, és cert que aquests indicadors formen part d'una constel·lació d'elements que, segons el context social, serviran perquè la societat defineixi l'estatus d'un individu. Aquí considerarem alguns d'aquests elements, tot subratllant que no es tracta dels límits de la joventut, sinó del plantejament dels problemes que comporta aquest tema a partir dels indicadors que més s'utilitzen a la nostra societat.

Sembla que el començament de la joventut es pot delimitar de manera més clara. S'hauria d'analitzar la diferència entre la llibertat infantil i el major control adolescent; i també l'evolució, en el pas del temps, dels diferents signes de creixement, veient com es perceben i manipulen: per exemple, el noi de 14 anys que físicament és un "tiarrón", o el fet que la regle de les noies s'acostumi a donar en edats més joves que fa uns anys.

El final de la joventut, en canvi, resultamés problemàtic. No es pot seimplificar en la consecució d'una "autonomia" global: pot haver-hi grans diferències de temps, relacions, etc. en aconseguir-la en diferents aspectes, tot i reconeixent que no es poden aïllar totalment cada un. Així, els condicionaments del final de la joventut poden venir més per ser una dona (no independència fins que no té altra protecció: matrimoni o equivalent), per no tenir feina, etc. I una de les manifestacions clares pot ser les matitzacions en el control patern en cada un d'aquests casos. Reconèixer també la "definició" de l'adulthood dels fills per part dels pares.

En cada sector de la vida hauriem de trobar aquells indicadors que ens permetessin "marcar" el procés d'autonomització de l'individu. En el cas del sexe, per exemple, hi ha una sèrie de dades objectives que es podrien aconseguir i que, naturalment, caldria interpretar, com són l'ús d'anti-conceptius (tenint en compte l'edat, tipus de relacions, etc), l'ús de preservatius, el nombre i evolució de mares adolescents, els avortaments (edats,...), les consultes ginecològiques; els consultoris de revistes, ràdios, etc. Quin significat té l'evolució del llenguatge referent al sexe (del "magreo" al "petting")?

A partir d'uns indicadors com l'edat de trobar feina o l'edat de matrimoni potser es podria trobar un punt d'inflexió (pas a la vida adulta?) que, evidentment, requeriria una certa hipòtesi. A més, caldria contextualitzar molt bé cada un d'aquests indicadors (canvi de realitats i d'imatges abans i després del 1974-crisi), tot i que sembla que hi ha un cert paral·lelisme en la seva evolució. No es pot fer una regla general, cal tenir en compte les

limitacions que enmarquen una opció, que es donarà sempre en relació a les expectatives (i per tant, les possibilitats) d'un moment en un medi social donat. Diem això perquè a diferents situacions, diferents possibilitats i expectatives sembla que en aquests moments, l'obtenció d'una vivenda independent seria potser un dels elements que marcaria més clarament el pas a l'adulthood. Tot i que no es pot separar de les condicions econòmiques, la seva relació amb elles és diferent de la que es podia donar als anys seixanta o setanta. Ara no s'espera comparar el pis, doncs pot no haver-hi la feina fixa, però l'obtenció d'ingressos més o menys regulars pot permetre altres tipus de sortides.

2.3.2.2. Les condicions econòmiques i l'estructura ocupacional

Acabem de veure que no cal confondre la feina estable amb els ingressos regulars, element molt més present entre la joventut, malgrat els alts índexs d'atur. Aquí es tractaria d'analitzar la seva relació amb la feina, les estratègies econòmiques, l'origen i la distribució de les despeses d'un jove i els constreñiments entre els que es mouen aquestes despeses. En aquest cas, hi hauria una variable amb una influència decisiva, que seria l'estatus econòmic de la família: segons quin sigui aquest, els joves podran dedicar els seus diners a un tipus o altre de consum, i tindran una major facilitat d'accés a un o altre lloc dins l'estructura ocupacional. Encara que, en aquest últim cas, els elements socials i culturals de la família d'origen també tindran el seu pes, des del funcionament de les xarxes de parentiu, ètniques, de veïnatge, fins al tipus de preparació del jove, desenvolupament de certes aptituds, interessos, etc.

2.3.2.3. La relació amb les institucions

Aquí, l'anàlisi ha de tenir en compte que tan significatives poden ser unes relacions internes (des de dins) amb unes institucions, com externes (des de fora), ja que en ambdós casos això condiciona un lloc dins l'estructura social i una percepció (pròpia i dels demés), que serà diferent segons el grau d'integració de l'individu en les diverses institucions de la societat. Enumerarem quatre tipus d'institucions bàsiques que pensem que s'han de tenir en compte, la qual cosa no vol dir que aquesta sigui la llista de les institucions bàsiques que configuren la condició social d'un jove de manera universal.

La família. Malgrat els profunds canvis socials i culturals de l'últim segle, la família continua essent, en la majoria dels casos, nucli institucional a través d'un procés, a més, que el marcarà profundament durant la resta de la seva vida. S'haurà de veure com els diferents elements de la família (origen, mobilitat, demografia, valors propis, etc) han influït en l'evolució dels diferents joves de l'àrea metropolitana de Barcelona, tot contribuint a configurar la seva condició social específica.

L'escola. Aquí, a part de l'entrada o no dins l'aparell escolar, qüestió que en l'actualitat sembla força marginal, caldria centrar l'anàlisi en el tipus d'inserció a l'escola, molt diferent segons grups socials: l'endoculturació que cada un d'aquests hagi proporcionat als individus a més del funcionament i el context concret de cada escola, serà un dels elements que facilitaran o dificultaran la seva integració escolar. No hi ha dubte que l'eix escola-feina-integració social és un dels aspectes bàsics a considerar en parlar de la joventut en general i, per tant, també de la joventut metropolitana.

Les institucions assistencials. Entenem aquestes en un sentit ampli, és a dir, aquelles institucions de les societats urbanes desenvolupades encarregades d'assistir als individus en aquells aspectes de la seva vida que la societat consideri -almenys potencialment- com a carencials o perillosos en algun sentit. Hi considerem, per tant, des de la Seguretat Social, fins a la presó, per exemple. Pensem que aquesta relació, en alguns casos, l'absència d'ella, pot ser un indicador del grau de "normalització" de la joventut metropolitana, encara que els seus continguts puguin ser molt diferents en cada cas (si el fet d'estar afiliat a la Seguretat Social pot ser un indicador general d'una certa situació laboral, això pot formar part de la condició social d'un individu de manera molt diferent). D'altra banda, es podrà constatar la incidència que les institucions destinades específicament a tractar els diversos tipus de "desviació" (policia, assistència social, drogodependències, etc.) tenen en la vida dels joves metropolitans.

Les indústries de la moda i el lleure. Les esmentem per la importància que tenen en la vida de la joventut, com a vehicles de determinats -i diverses- estils de vida, com a punts de referència importants per a molts elements de la vida quotidiana dels joves, en definitiva, per la seva incidència en la configuració (o més aviat "des-figuració"?) de les cultures juvenils. Recordem que aquestes són unes de les institucions amb més capacitat d'influència en la utilització del temps "lliure" i dels espais juvenils (per exemple la moda en la presentació en públic, o la difusió musical, amb tots els valors i els significats que per aquí es vehiculen).

Insistim en que la relació amb les institucions té un caràcter dialèctic, doncs encara que aquestes tinguin un ordre i unes finalitats pròpies, aquestes poden ser percebudes, manipulades o reorientades -almenys fins a cert punt, i en uns casos més que en d'altres- pels propis joves segons les seves experiències, els seus interessos i les seves possibilitats. Serà sobretot això el que ens interessarà.

2.3.2.4. Els sistemes de valors

No hi ha dubte que aquests elements-clau que etem presentant de manera separada com a forma de fer possible l'exposició i comprensió de tots ells, es donen en realitat de forma conjunta, interpenetrant-se amb més o menys intensitat. Remarquem això aquí perquè la relació dels valors amb els sentir-se més enllà o més ençà dels límits del que es considera el període juvenil, amb les condicions econòmiques d'un individu o amb el tipus d'inserció en les institucions és obvia, a més de constituir una part més o menys important d'aquests elements.

Aquí focalitzarem l'atenció en la construcció i organització dels sistemes de valors que poden detectar entre els diferents grups de joves de l'àrea metropolitana de Barcelona.

Es tractaria d'analitzar els continguts de les cosmovisions existents entre ells, la seva diferent composició i jerarquització i, dins d'aquest conjunt, la configuració dels diversos estereotips culturals, aspecte fonamental en l'otorgament de significats a les diferents situacions de la vida dels individus i grups socials i, per tant, en la configuració i percepció de les diferents condicions socials.

Una part important d'aquesta anàlisi l'hauria de constituir l'anàlisi dels mitjans de comunicació social en referència al tema que ens ocupa. Si hem inclòs aquesta institució aquí, i no en l'apartat anterior, és per la seva vinculació, en les societats urbanes, en la configuració d'ideologies i estereotips culturals i, a través d'aquests aspectes, per la seva forta mediació en el conjunt de la vida social i cultural d'aquestes societats.

2.4. SÍNTESI DE LES HIPÒTESIS I FASES DE L'ESTUDI

2.4.1. Síntesi de les hipòtesis

En resum, considerem la joventut com una construcció social, que constitueix el resultat dinàmic de la intervenció de dos elements fonamentals, que són les imatges culturals existents sobre la joventut, i les condicions socials dels diferents grups de joves. La mateixa naturalesa del plantejament exigeix, per un cantó, una anàlisi contextual, que haurà de tenir sempre present el marc general en el qual és inclòs el nostre objecte d'estudi -és a dir, l'àrea metropolitana de Barcelona-; i per un altre cantó, una anàlisi processual, que ens impedeixi caure en una visió massa estàtica del tema, sempre falsa, tot apropant-nos, en canvi, a la dinàmica de la pròpia realitat sòcio-cultural.

L'anàlisi de les imatges culturals de la joventut haurà de detectar els continguts canviants d'aquestes. Ens centrarem, d'una banda, en les elaboracions teòriques sobre ella -tasca ja avançada en aquest mateix projecte-, en les dels diferents grups socials no-joves (en principi), i en la incidència dels "mass media". D'altra banda, tindrem en compte la perspectiva èmic, que a nivell metodològic ens serà molt útil.

En l'anàlisi de les condicions socials es consideraran com a variables bàsiques a partir de les quals poder interpretar aquestes condicions, l'Espai, el Temps, i el Consum, i dins d'aquest marc utilitzarem el concepte operatiu d'estratègies adaptatives, com a forma de veure com resolen, de maneres diferents segons els grups, una mateixa qüestió central que és la tensió entre ser subjectes de la reproducció social i la seva creativitat social i cultural. Hem assenyalat quatre elements-clau a partir dels quals poder detectar les diferents condicions socials de la joventut metropolitana: els límits de la joventut, les condicions econòmiques i l'estructura ocupacional, la relació amb les institucions, i els sistemes de valors.

2.4.2. Fases de l'estudi

Per posar a prova aquestes hipòtesis i arribar a demostrar aquest coneixement dinàmic de la joventut de l'àrea metropolitana de Barcelona que ens proposem seguirem la metodologia i les tècniques que tot seguit exposarem, però per fer-ho més operatiu hem cregut interessant dividir l'estudi en tres fases diferenciades. Encara que serà en la part metodològica on exposarem en detall el seu desenvolupament, creiem útil com a final d'aquesta síntesi assenyalar, simplement, en què consistiran aquestes tres fases:

- 1a. Estudi bibliogràfic i documental de les imatges culturals de la joventut.
- 2a. Etnografia de la joventut de l'àrea metropolitana de Barcelona.
- 3a. Interpretacions i conclusions finals.

PART III: METODOLOGIA I TÈCNIQUES D'INVESTIGACIÓ

3.1. EL TEMA DE LA JOVENTUT I EL TIPUS DE RECERCA

3.1.1. En esboçar el marc teòric hem vist ja que no podem considerar la joventut com un conjunt homogeni pel fet de ser un grup que està dins d'una determinada edat (quina o quines?) o de compartir una mateixa situació de subordinació en relació als adults del seu entorn immediat (a la família, l'escola, el treball, etc.). Aquesta suposada "mateixa situació" canviarà molt segons les situacions socials del grup en el que estiui inserit l'individu considerat. Així, un jove integrat en les institucions esmentades serà molt diferent d'aquells que no van a l'escola, que no tenen feina o que la seva família, si en tenen, pot no respondre a les pautes convencionals més institucionalitzades, que la nostra societat considera com a "normals".

En plantejar les diferents condicions socials dels joves hem partit de la base que la joventut reflecteix les mateixes diferències internes que la resta de la societat i que, per tant, trobarem diferents tipus de comportaments, diferents actituds i expectatives, conflictes, etc. d'acord amb les diferents classes socials, ocupacions, ideologies, grups ètnics, etc.

De tota manera, i al marge d'aquestes diferències, joves pertanyents a sectors diferents poden compartir determinades pautes de comportament, determinades preferències o determinats ídols; fins i tot, el fet de compartir certes pautes i referències pot fer que, en determinades circumstàncies passin a segon terme les diferències pròpies del grup més general al qual un pertany.

Aquesta aparent contradicció, aquesta tensió entre la reproducció social i les possibilitats (més o menys noves, segons les circumstàncies) que els obre la fase de transició que és la joventut, serà un dels punts bàsics que intentarem explicar, a través de l'estudi dels elements-clau que hem presentat en l'apartat anterior.

El fet que la joventut sigui gariabé sempre un estat transitori -independentment que la transició duri més o menys, que tingui uns continguts o uns altres, i amb diferents expectatives d'integració definitiva- obliga a plantejar la recerca com un procés, entés com: 1) una situació, que serà seguida d'altres amb continguts diferents; 2) una situació que, com a tal, pot presentar recurrències i diferències entre una generació i una altra:

1) En aquest cas hauriem d'estudiar no només els comportaments dels diferents sectors juvenils, sinó també les seves expectatives, les seves possibilitats, les alternatives i els constrenyiments cara a l'etapa següent, segons cada un dels diversos sectors socials. Amb la qual cosa ens trobem que, seguint aquesta lògica, hauriem de caracteritzar, en principi, tant el que defineix la joventut com el que defineix la situació següent (la d'adult?). Suposant que aquests siguin els termes de la qüestió, haurem de tenir en compte que mentre que en determinats sectors socials els adults els podem trobar als 16, 18 o 20 anys, en altres potser no els trobarem fins els 25, 30 o 35 anys.

2) Complementàriament al que hem vist fins aquí; les recurrències i les diferències ens permetran caracteritzar millor aquells aspectes que podem atribuir a un determinat estat o condició social -la joventut-, així com constatar com els continguts i les caracteritzacions d'aquesta condició es poden modificar d'acord amb les transformacions de diversa mena que afectin al conjunt de la societat: de tipus demogràfic, econòmic, sòcio-polític, ideològic, etc.

Això ens porta a recordar un altre aspecte de l'anàlisi, que és la necessitat de la seva contextualització, en els aspectes diacrònics (que és el que es planteja en el paràgraf anterior) com en els aspectes sincrònics. Així, en estudiar la joventut de l'àrea metropolitana de Barcelona, haurem de tenir en compte el caràcter urbà d'aquesta joventut, que incidirà de forma clara en la seva configuració i, per tant, en la forma com els hem d'estudiar. Les aglomeracions urbanes poden generar formes específiques d'acció, per exemple, delimitant o tancant certs espais i contextes, de vegades fins i tot aïllant-los dels esdeveniments quotidians, creant-se dins d'aquests contextes un univers propi, impermeable i amb una certa autonomia; dos casos ben diferents podrien ser les discoteques i les bandes juvenils. Per a la contextualització de la nostra anàlisi, doncs, aquest serà un element a considerar.

D'altra banda, hem de tenir en compte que en les aglomeracions urbanes els individus actuen en el context de les seves respectives "micro-societats" i/o "micro-cultures" (també conegudes com a subcultures). Aquestes micro-cultures tenen, sens dubte, unes referències, contenen alguns aspectes de la cultura "oficial" o predominant, que la majoria accepta, potser sense un compromís real, sense creure-hi massa, però com una forma de facilitar la inter-acció social i també com una eficient guia de conducta. El contacte amb una gran varietat de sistemes de conducta i de valors d'altres grups serveix tant per incrementar el nombre i la varietat dels nostres coneixements i de les nostres estratègies vitals, com per qüestionar la validesa i la correcció de les nostres microcultures i identitats pròpies. Això, que seria aplicable a tots els grups, ha portat, en les societats urbanes, a augmentar el distanciament entre la microcultura de cada individu respecte els altres. de la mateixa manera, moltes de les normes tradicionals imposades per les cultures oficials s'han tornat opcionals ja que, en

el context urbà, s'han incrementat els dubres sobre quins són els patrons culturals correctes. Aquesta accentuació de la flexibilitat de la conducta individual, però, sembla provocar en molts individus uns certs nivells d'ansietat, que en alguns casos els condueix a buscar o renovar alguna modalitat d'identitat col·lectiva, com poden ser determinats mites, rites, etc. Per això l'anàlisi d'almenys algun d'aquests, que considerem com a prou significatiu, no pot faltar en el nostre estudi.

3.1.2. A partir de la crítica que hem realitzat a la primera part de la majoria dels estudis sobre la joventut, de la conceptualització d'aqueste que hem esboçat i, per tant, del tipus d'anàlisi que preconitzem, es planteja una recerca que posi en primer pla, no tant, o no només, les opinions o les actituds, o fins i tot el què, de les coses; sinó que pugui explicar també les diferències, el qui, el cóm, el quan, i el perquè d'aquestes mateixes coses. És a dir, que permeti explicar el nostre objecte amb tota la seva heterogeneïtat i complexitat.

Hem vist que han predominat els estudis fets gairabé exclusivament en base a actituds o valors la qual cosa, a més dels aspectes teòrics ja exposats planteja dos inconvenients seriosos:

1) Les explicacions són molt subjectives i poc observables directament, de manera que quan s'intenta posar una prova, una explicació alternativa tenint en compte el comportament realment observat es plantejen greus problemes d'identificació.

2) Valors, actituds i opinions són elements normatius, però ells sols no permeten cap possibilitat de previsió, d'apli-

cació ni de planificació, per la qual cosa esdevenen inútils. D'altra banda, no es tractaria tant d'afirmar, en estudis d'aquests tipus, que les actituds o preferències influeixen de manera independent sobre el comportament-afirmació ben discutible teòricament-, sinó que el que interessa és descobrir les condicions o circumstàncies dins les quals es concreten els diversos tipus de comportament.

Haurem de trobar la manera, per tant, de descobrir els nous comportaments, les noves actituds, les noves cerimònies i els nous valors que es poden anar generant en l'interior de la complexa organització característica de les grans aglomeracions urbanes, aglomeracions que moltes vegades ens poden donar la impressió de ser un verdader trenca-closques inabastable.

És molt possible que aquesta sensació hagi estat una de les raons que, en estudiar la joventut urbana, hagi influït en la tria, "clara i fàcil" de resoldre-ho només a través d'unes enquestes d'opinió; mentre que desanimava l'intent de realitzar una observació directa i qualitativa. Però tal com es dedueix del nostre marc teòric, nosaltres pensem que per comprendre els aconteixements espectaculars, aparentment inusuals o diferents, o els que tenen caràcter de novetat, cal contemplar-los en relació a l'estructura de la vida diària, quotidiana, perquè aquesta vida quotidiana, així com els aconteixements particulars, té una estructura, i l'únic que hem de fer és percebre-la, penetrar-hi. És la diferència de contemplar, per exemple, un barri o una discoteca "des de fora", amb tota la sensació de caos que això comporta, o "des de dins", quan es poden interpretar els respectius sistemes socials, altament organitzats i integrats la majoria de vegades.

Així doncs, per poder donar qualsevol tipus d'explicació o de solució per a qualsevol tipus de problema, cal abans entendre l'estructura de la societat i els seus patrons d'acció. Això requereix, com a base, una observació detallada i particularitzada. Hem d'observar què fa la gent "particular", més que "en general". Perquè si volem arribar al sistema general de la vida, només ho podrem fer observant els individus particulars, les accions dels quals constitueixen el sistema general. A partir d'aquí, estarem en disposició de comparar, de correlacionar, en definitiva, de generalitzar, a través de les diferents tècniques de les que disposem, si guin aquestes de tipus qualitatiu o quantitatiu.

3.2. LES CARACTERÍSTIQUES GENERALS DE LA RECERCA

1. Enfoc holístic, globalitzador, d'acord amb el qual cada fenomen ha de ser examinat en el context de la totalitat per, d'aquesta manera poder evitar, o almenys reduir, l'error de tractar un sector de la població -la joventut en aquest cas- o un dels seus aspectes o manifestacions -l'econòmica, la política, la sexual o la religiosa, per exemple- com si tinguessin un significat propi i independent, i una coherència exclusivament interna.

2. Capacitat de descobrir, tant o més que de confirmar, regularitats, associacions, elements integradors o relacions de causalitat.

3. Reconèixer que determinades característiques de la cultura o de la societat tenen per als diferents individus profundes implicacions personals i psicològiques, de manera que aquest reconeixement ha de permetre veure la interacció entre les actituds i comportaments individuals, i les institucions socials i culturals (família, escola, etc.)

4. La predisposició a examinar aspectes de la quotidianitat que, malgrat que no puguin ésser sotmesos a quantificació i manipulació estadística -i que per aquesta mateixa raó acostumen a ser eludits en moltes investigacions- puguin proporcionar-nos les claus interpretatives necessàries per a una més adequada comprensió dels problemes i objectius de la nostra investigació.

5. La voluntat d'arribar a unes conclusions significatives, representatives i generalitzables, a través de les diverses vies que tot seguit exposarem.

Si bé el treball documental i bibliogràfic -que es referirà principalment als aspectes de l'estudi de les imatges culturals sobre la joventut, i al coneixement d'aspectes generals de l'àrea metropolitana- no presenta especials dificultats, el treball de camp, en canvi, haurà de tenir en compte el tamany i la complexa diversitat de l'àrea metropolitana de Barcelona, per desenvolupar una metodologia que satisfagui les característiques que acabem de proposar. Avancem que per a superar els inconvenients que això comporta, ens proposem les següents aproximacions:

1. Restringir el tema de la investigació empírica a determinats contextos i situacions, que permetin una observació directa i participant.

2. Efectuar, a nivell micro-social, monografies detallades de grups delimitats apriorísticament.

3. Seguir i analitzar xarxes d'inter-acció personal, realitzant entrevistes en profunditat i recollint biografies de persones seleccionades, tant a l'atzar com per la seva significació i representativitat dins dels seus grups; significació i representativitat que haurà de ser detectada durant el desenvolupament del treball de camp.

4. Realitzar un estudi de mostres, elaborant uns qüestionaris per a grups significatius, escollits durant la realització de les anteriors etapes, per tal de matitzar, confirmar o re-orientar alguns dels temes estudiats en profunditat susceptibles de ser quantificats amb eficàcia cara als objectius del nostre estudi.

5. En el moment de la discussió, interpretació i verificació de les dades incloure, a més dels instruments qualitatius d'anàlisi, la realització d'una enquesta orientada a verificar aquelles variables significatives susceptibles de generalització.

Les tres fases de la recerca correspondrien la primera al treball documental i bibliogràfic al que ens hem referit en la pàgina anterior; la segona, -l'etnografia de la joventut metropolitana a- en la que es realitzarien els punts 1-4; i la tercera, que correspondria al punt 5. Cada una d'aquestes fases té la seva especificitat, però han de ser acumulatives, és a dir, que es pot fer el conjunt de l'estudi, només la primera fase, o la primera i la segona (doncs és ben legítim, des del punt de vista científic, el limitar-se a fer una etnografia, sense pretendre descobrir lleis generals sobre la qüestió); però el que no es pot, tal com ho hem plantejat aquí, és fer fases posteriors sense haver realitzat les anteriors.

3.3. FASES I ELEMENTS CENTRALS DE LA RECERCA

3.3.1. Estudi de les imatges culturals de la joventut

Tal com ho hem exposat en dissenyar el marc teòric, aquesta hauria de ser la primera fase de l'estudi, inexcusablement prèvia a les altres dues. Si no fos així, tot el plantejament que hem fet fins ara perdria el seu sentit, doncs no podríem contemplar la joventut com una construcció social. Evidentment, es podria plantejar aquest estudi simultàniament al treball de camp -i en alguns aspectes serà així, com ara veurem-; però el fer-ho prèviament ens permetrà afinar els pressupòsits teòrics elaborats en aquest projecte referents al tema i, per tant, racionalitzar molt més la recerca empírica.

El que ens proposem bàsicament en aquesta fase és analitzar els tres ítems següents:

1. Les elaboracions teòriques sobre la joventut
2. Les elaboracions dels diferents grups socials, inclosos els joves
3. La incidència dels "mass media" en la configuració d'aquestes imatges.

Recordem que el punt 1. és un tema en el que ja hi hem avançat, tant nosaltres en la primera part d'aquest estudi, com altres autors, als que hem fet referència en tractar, dins d'aquesta part primera, el debat sobre els estudis de la joventut.

Evidentment, cal aprofundir més, sobretot pel que fa al panorama teòric, i aquesta és una de les tasques que proposem fer en aquesta primera fase. La forma de fer-ho hauria de consistir

en un repàs bibliogràfic, el més exhaustiu possible de tots els autors que han treballat el tema de la joventut des de principis de segle fins ara, per analitzar-los seguint l'esquema bàsic que hem presentat en l'apartat corresponent.

Pel que fa als punts 2. i 3. el que proposem és cenyir-nos, de moment, al seu estudi bibliogràfic i documental, que hauria d'incloure l'anàlisi de:

1. Literatura diversa (novel·la, poesia, foto-novel·la, còmics, etc)
2. Lletres de cançons (es podria entendre inclòs en el punt anterior, però té prou especificitat com per assenyalar-ho a part)
3. Cinema
4. Premsa, ràdio i TV
5. Publicitat (s'encavalla amb els dos punts anteriors, però és diferent)
6. Propaganda electoral i d'altres tipus (p.e. religiosa)
7. Legislació, amb els debats parlamentaris corresponents.

S'aplicaria a cada cas les tècniques d'anàlisis de contingut i d'anàlisi formal que fóssin més adients, cosa que es fa difícil de determinar de forma global ja des d'ara.

De manera coherent amb el plantejament teòric, hauriem de tenir en compte de recollir, de tots els ítems plantejats que fós possible, dues dimensions diferents; per un cantó, les referències a la joventut provinents de diferents sectors socials -joves o no- que permetin presentar les imatges culturals generades en contextos diferents; i per un altre cantó, l'anàlisi d'aquests ítems en diferents moments històrics, per poder realitzar l'anàlisi processual plantejada. Per mantenir un cert paral·lelisme, que permetés després poder establir certes

relacions entre els dos nivells , es podria proposar que ja que l'anàlisi de les elaboracions teòriques abarca des de la primera dècada d'aquest segle fins ara, s'escollissin tres moments per analitzar els altres aspectes, que podrien ser els anys 20-25, 50-55 i 80-85.

En aquests dos punts no hem de perdre de vista que es tracta de resseguir la creació de les diferents imatges culturals de la joventut i la seva implicació en el procés de la construcció social de la mateixa. Per aconseguir això no es tracta, a diferència del primer punt, d'assolir una exhaustivitat màxima, sinó la suficient representativitat que ens permeti demostrar clarament el que pretenem.

Es evident que per a l'estudi que ens estem proposant hi ha alguns aspectes que podriem centrar sobretot al voltant del segon punt que s'haurien d'investigar a través d'una sèrie d'entrevistes, tant a joves com a d'altres grups socials, en contacte més o menys estret -segons el que ens interessés- amb ells. Però tant per facilitar l'homogeneïtat d'aquesta primera fase en quant a la seva realització-sense treball de camp-, com perquè és absolutament congruent amb els altres elements que es proposen en la segona fase de l'estudi, es proposa deixar aquest aspecte per incloure'l en l'esmentada segona fase.

Al mateix temps que toot el que hem exposat fins ara, en aquesta primera fase s'hauria de realitzar també una altra tasca, que seria la de la recollida i primera anàlisi d'aquells paràmetres generals sobre l'estructura i la dinàmica del conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona, ja existents, per tal de conèixer d'entrada i de la manera més complerta possible, el marc general en el qual s'inclou l'objecte del nostre estudi; i la recollida i selecció d'aquelles dades quantificables de tipus objectiu i de caire general, també existents, que permetessin enquadrar alguns dels elements clau que ens hem plan-

tejat respecte a la joventut: aspectes com l'estructura d'edats, origen i dinàmica de la població, edat de matrimoni, vivenda, indicadors laborals, educació escolar, etc., és a dir, totes aquelles dades del cens que, a més, ja apareixen segregades per l'A.M.B. Altres dades com l'assistència sanitària, social, el mercat discogràfic o la utilització de la infraestructura del lleure s'haurien de buscar en altres indrets.

Seguint la tònica d'una mateixa racionalització de la feina, es tractaria d'analitzar els més recents estudis generals sobre l'àrea metropolitana de Barcelona, i les dades del nostre interès que no apareguessin en ells, anar-les a cercar encara en diferents possibles llocs, començant pel Centre d'Informació i Documentació de Catalunya. En aquest sentit, coneixem l'existència d'un estudi global en realització sobre l'A.M.B, encarregat a la Corporació Metropolitana de Barcelona i dirigit per la sociòloga Marina Subirats que, a part de totes les altres dades, conté algunes dades generals sobre la joventut que segurament ens serien útils. Suposem que no seria massa dificultós no només conèixer aquestes dades que, en el seu moment, l'equip d'aquest estudi hagi treballat, sinó també poder explotar des del nostre punt de vista, el conjunt de dades referents a la joventut.

Finalment, durant aquesta fase s'haurien de preparar algunes altres qüestions per a les fases posteriors, com la tria dels llocs on es pensa realitzar l'observació directa i participant (tria sempre sotmesa a uns possibles últims canvis sobre el terreny); i també concretar la confecció d'alguns instruments d'observació, tals com les fitxes o unes possibles guies d'observació.

3.3.2. Etnografia de la joventut metropolitana

En aquesta fase es tractaria fonamentalment, com el seu títol indica, de descriure tant les característiques i els comportaments com les opinions i actituds dels joves metropolitans. Però quan parlem de descriure no ens referim a una qüestió estrictament empírica, sinó al desenvolupament del marc hipotètic i conceptual elaborat en aquest treball, per tal de trobar els elements més significatius del nostre objecte d'estudi. És a dir, la mateixa descripció, en aquest sentit, implica ja una anàlisi i una certa interpretació de les dades. Per realitzar aquesta etnografia, proposem desenvolupar la següent metodologia:

3.3.2.1. L'estudi de diferents contextos i situacions.

La selecció de contextos i situacions, i el desenvolupament d'una observació sistemàtica dels mateixos es pot fer a priori pel que fa altípus de contextos -que és el que ara veurem-, però això no exclou que sigui la dinàmica del propi treball de camp la que permeti la seva elecció definitiva.

Quan parlem d'aquests contextos i situacions ens referim, per un cantó, a determinats espais, que es caracteritzen per ser llocs privilegiats d'interacció, amb una capacitat de comunicació específica i significació pròpia, com, per exemple, carrers, places, bars o discoteques. Tots aquests llocs es caracteritzen, entre altres coses, perquè la presència dels actors en ells és, en principi, voluntària i espontània, cosa que no exclou la rutina, la regularitat, la quotidianitat, i la presència en ells de normes de conducta. És el que passa també en altres tipus de situacions, com les festes o els concerts de rock que ens interessen, a més, per ser llocs de "condensació ritual" que poden resultar especialment significatius.

Hi ha un altre tipus d'actuacions, en canvi, en les que ja hi ha un ordre propi institut, formal i aliè als participants com són, p.e, l'espai domèstic o familiar, el del centre d'estudi o de treball, el que es dona en el servei militar, etc. Ara bé, encara que totes aquestes situacions es caracteritzin per la possessió d'un ordre propi al que s'adapten els seus participants, una part d'aquesta adaptació consisteix en el desenvolupament d'un ordre més o menys paral·lel i informal que crea els seus propis espais dins els espais institucionals, encara que en ocasions es tracti d'una creació merament simbòlica. Es pot tractar, segons els casos, de l'habitació pròpia, del "pati", de l'hora del "bocata", dels passadissos, els lavabos, etc.

Tots aquests contextos i situacions tenen les seves formes de comunicació pròpies: lèxica, gestuals, consum, apariències, vestit... Aquest últim exigeix una atenció especial perquè ha estat el principal suport en el que ha operat la diferenciació subcultural, a més de que és un punt de partida còmode, encara que pot resultar enganyós si un es queda en la mera apariència. Es tracta, en tot cas, de descobrir l'estructura subjacent, respecte a la qual el conjunt analitzat és només una de les possibles expressions. D'altra banda, tots els individus -joves, en aquest cas- participen diàriament de varies d'aquestes situacions, tenint en compte, a més, que en cada una d'elles pot canviar de companys, si no totalment, almenys en part.

Aquest tipus d'observacions s'han de desenvolupar per mitjà d'una doble aproximació:

a) observacions sistemàtiques d'un mateix espai, un bar, p.e, observant aquest espai al llarg de les hores i dels dies per detectar i establir quina gent el freqüenta, què fan mentre són allà, quan hi van i com, etc. En definitiva, s'ha de detectar la permanència i el canvi de l'espai i els seus components i el seu sistema de comunicació;

b) però es tracta també de seguir els usuaris d'aquests espais en altres contextos; què han fet abans de participar en aquest espai i què faran després; què van fer ahir i què faran demà, etc.

No tots aquests espais i situacions es presten a un mateix tipus d'observació, tant per les característiques específiques de cada un d'ells, com per les diferents formes i possibilitats d'accedir-hi per part dels investigadors. Així, mentre no hi ha massa condicionaments per a l'accés i l'observació que es pugui desenvolupar en un bar o en una discoteca, ja que la presència de l'observador, en principi, no provoca cap, o una mínima, disrupció, i l'observació es pot repetir de manera reiterada; en canvi, contextos com els centres de treball o estudi, o el mateix espai domèstic, exigeixen formes d'accés específiques i "autoritzades" i, per tant, hi ha la possibilitat d'una "adequació" dels actors als objectius de la investigació.

L'observació sistemàtica d'aquest tipus de contextos i situacions ens ha de permetre, en un primer moment, captar els elements, encara que inicialment sigui de manera parcial i fragmentària; per després percebre les combinacions d'aquests elements; i finalment, les regles de la combinació, és a dir, la seva sintaxi. Això requerirà, a més del desenvolupament coherent de la lògica plantejada en el marc teòric, l'aplicació d'algunes correlacions bàsiques i d'anàlisi factorial.

Mentre es realitza tota aquesta observació s'està preparant el terreny per a les tasques següents. És a dir, es contrasta en la realitat la possibilitat d'etnograriar agrups com els previstos en l'apartat següent, o la necessitat de la seva modificació; i fins i tot -depenent de les circumstàncies en que es desenvolupi l'observació- ja es pot fer una primera selecció d'informants; seria el moment d'elaborar, també, un esquema orientatiu de la recerca etnogràfica.

3.3.2.2. La realització de monografies. La realització de monografies detallades de determinats grups exigeix una selecció prèvia, que s'ha de basar en alguna mena de tipologia d'aquests grups. Certament, disposem de moltes tipologies, que poden anar -per citar-ne només algunes de les més recents- des de les basades en criteris d'edat (p.e. els "jóvenes adolescentes" i els "adultos jóvenes" -ZARRAGA, 1985; 39-48) fins les basades en criteris "culturals" (com p.e. les que prenent com a punt de referència "la modernitat", presenten tres tipus de joves metropolitans: els transmoderns, els premoderns i els post moderns -v. JOVENTUT I SOCIETAT, 1985: 35-40). És evident, però, que moltes d'aquestes tipologies són construccions intel·lectuals de tipus que no tenen perquè respondre a la realitat empírica, o que es fa molt difícil d'identificar de manera recurrent en la realitat.

Per tal que una tipologia ens sigui rentable analíticament, en el cas que estem tractant és preferible partir de les tipologies que estableixen els mateixos actors. En elles hi podrem detectar, segurament, una certa descompensació en els continguts de les caracteritzacions, ja que poden ser molt detallistes per al nosaltres i per als altres que, almenys potencialment, poden interaccionar directament amb "nosaltres" amb certa regularitat; i en canvi ser molt imprecises pel que fa a la resta.

En tot cas, aquestes tipologies han de constituir tant sols els punts de partida per efectuar la selecció dels diferents grups susceptibles de realitzar sobre ells una etnografia detallada. S'ha de tenir en compte, a més, que les tipologies que haguen obtingut d'aquesta manera s'han de contrastar amb les resultants de l'aplicació de dos altres tipus de variables:

a) les de tipus més convencional, i també més estructural, relatives al conjunt de la societat, com les de barri, classe social,

grup ètnic, adscripció política o sindical, religiosa o ideològica, el nivell d'ocupació, etc.

b) i les variables específiques de la joventut, que podriem centrar en relació a les situacions personals pròpies dels joves: ser estudiant, treballador, ser estudiant i treballador, parat, integrant d'una banda organitzada o no, etc.

Amb tot això, és fàcil pressuposar que pot existir una certa correlació entre les diferents tipologies que es podrien elaborar a partir d'aquests tres conjunts de variables, que tenint en compte que parteixen de criteris de classificació heterogenis no impliquen una exclusió mútua, sinó que permeten diversos creuaments.

Això ens permet, doncs, seleccionar diferents grups en els que centrariem l'observació sistemàtica i holista, i que haurien de desembocar en les respectives monografies, en el ben entès que és una classificació temptativa de la que el mateix treball de camp haurà de confirmar o no la seva utilitat:

1. Colla de base territorial (barri o secció d'ell) masculina, 14-17 anys.
2. Colla de base territorial (barri o secció d'ell) femenina, 14-17 anys
3. Colla de base territorial (barri o secció d'ell) mixte, 14-17 anys
4. Colla d'adscripció laboral, independentment del sexe, d'"adultos jóvenes"
5. Colla en base al centre d'estudi (Institut de B.U.P), mixte, més de 17 anys
6. Colla en base al centre d'estudi (Institut F.P) masculina, més de 17 anys
7. Colla en base al centre d'estudi (Acadèmia privada) femenina, més de 17 anys.

- 8. Grup de "rockers" Possibilitat de diferents combinacions de les variables sexe, edat, barri, situacions juvenils, etc.
- 9. Grup de "mods" juvenils, etc.
- 10. Banda en diferents situacions de risc (tipus "pre-delinquèncial")

Seria prematur, amés d'enganyós, voler concretar més aquestes tipologies, de la imprecisió de les quals són ben conscients. L'agrupació de variables és aleatòria, a part de que algunes d'aquestes variables són arbitràries (com la de l'edat, que tan sols pretén ser un indicador de la seva situació a escala d'edat joves-adults) i fins i tot la mateixa delimitació d'alguns grups com els "rockers" i els "mods" no es podrà concretar, igual que les qüestions que acabem d'esmentar, fins que estiguem sobre el terreny, perquè, de què parlem, de "rock-habillys", de "heavys" o de "new waves", "tecnos"...?. En definitiva, aquí el que volem assenyalar és que és necessari incloure en la tipologia algun grup cultural a partir del criteri dels propis joves.

En tot cas, partim del supòsit de que aquests grups no constitueixen unitats d'observació suficients, ja que existeix un medi més ampli que resulta implicat tant per a) l'estructura de la relació (o falta d'ella) entre aquests diferents grups; com per b) el medi global en el qual aquests grups desenvolupen la seva acció com a tals grups; com per c) el medi en la que la desenvolupen cada un dels seus integrants, considerats de manera individual.

Això ens eixgeix seguir, d'acord amb les apariències i tant lluny com aquestes ens puguin portar, la lògica interna (que, metodològicament, es pressuposa que existeix sempre, doncs així s'estarà en condicions de trobar-la) que ens informa sobre la seva organització, la seva unitat, les seves formes; suposant que és aquesta lògica la que explicarà i ens pot permetre comprendre la seva significació, i no la seva reducció als nostres propis punts de vista particulars i externs.

Insistim en que aquestes monografies s'han de caracteritzar no només pel seguiment i l'observació dels contextos específics de les actuacions de cada grup com a tal, amb els seus temps, espais i consums característics, sinó també pel seguiment de cada un dels seus integrants en els contextos més institucionals. La recerca s'ha d'interessar pels medis en i pels mitjans amb que els joves fabriquen el seu propi món i també per la mesura en que aquest món convergeix o no amb el món dels adults. Això s'ha de referir, aixímateix, a la necessitat d'esbrinar quins són els valors de la societat, classe social o altre grup general que els joves integren en el seu propi sistema de valors i quins d'aquests valors, en tant que joves, qüestionen, tant a nivell racional com en la pràctica social.

Mentres es realitzin aquestes monografies, s'haurien de confeccionar els guins per a les entrevistes en profunditat, algunes de les quals, fins i tot, es podrien començar a fer, així com les biografies, la construcció dels qüestionaris per a l'estudi de mostres, que s'haurien d'aplicar durant la última etapa de la segona fases de la recerca.

3.3.2.3. La selecció d'informants qualificats. La següent aproximació s'ha de caracteritzar per la intensificació i la profunditat de la informació ja recollida mitjançant la selecció d'informants qualificats.

3.3.2.3.1. Amb aquests informants es desenvoluparan entrevistes en profunditat, amb la doble finalitat de, per un cantó, ampliar la informació recollida mitjançant l'observació directa i participant, tant de la realitzada amb motiu de la confecció de les monografies, com la realitzada en contextos o situacions més parcials; i per un altre cantó, confrontar les mateixes observacions i intuïcions que els investigadors hagin anat acumulat durant el treball de camp.

Aixímateix, mitjançant aquestes entrevistes en profunditat, es tractarà de sistematitzar algunes racionalitzacions elaborades pels propis actors sobre els comportaments observats. Aquestes racionalitzacions ens remetran, p.e, a les actituds, valors, finalitats, circumstàncies viscudes com a m's o menys condicionants, etc. a través de les quals, els propis actors, no tan sols joves, sinó també adults, expliquen els seus comportaments (i els dels altres).

Així doncs, per a la realització de les entrevistes en profunditat, a més dels joves que corresponguin als diferents tipus presentats s'haurà de tenir en compte també a algunes categories d'adults, com "pares", "professors", "dirigents", "responsables d'institucions", etc. El mateix caldrà plantejar-se per la confecció d'algunes biografies, tema al que passem tot seguit.

3.3.2.3.2. Una tècnica important en la nostra investigació serà la confecció d'històries de vida o biografies, sobretot per la consideració processual de la joventut i de la seva anàlisi.

La biografia, entesa com a narració i descripció del procés de vida d'un individu al llarg de les seves diferents etapes i circumstàncies biològiques i socials, ens ha de revelar les vides, més o menys típiques, de diferents sectors, prenent a un individu com a exemple. La confecció de biografies, per altra part, ens manifesta o ens il.lustra sobre les reaccions individuals cap a les diverses institucions de la societat, evitant-nos així el donar una imatge excessivament normativa o institucional. D'altra banda, mitjançant la biografia, s'accedeix directament al sistema de relacions de l'individu; així, al mateix temps que obtenim informacions simples es poden estudiar les estructures d'una xarxa particular de relacions (veure apartat següent) respecte a les tècniques, a les conductes, a les persones o als grups amb els quals l'individu en qüestió entra en relació en cada un dels moments de la seva vida.

L'elecció dels informants per a la confecció d'aquestes biografies haurà de respondre tant a la seva capacitat de fer una narració fidel i detallada de la seva vida, com a les pròpies característiques que aquesta tingui. S'haurà d'intentar que responguin a una pluralitat de situacions per tal de poder recollir punts de vista tal vegada contradictoris, però segurament també complementaris. D'altra banda, l'abundància i diversitat de biografies produeix una gran riquesa de la informació, cosa que ha de possibilitar corregir la tendència simplificadora de l'observació individual dels investigadors.

3.3.2.3.3. Aplicarem, finalment, la tècnica de la xarxa social. Partint de la impossibilitat d'una observació global i holista en contextes urbans com és el del nostre estudi, es tracta de reconstruir els contactes d'un individu amb els altres. Mitjançant la reconstrucció de la seva xarxa social o xarxa de relacions, es pot analitzar i comprendre la influència del media social sobre un individu i el seu grup, i interpretar aquest ambient social a través de les relacions interpersonals de l'individu en qüestió. Aquesta tècnica ens haurà de permetre, a més, ordenar de dues maneres diferents, part del material recollit durant el treball de camp per a la realització de les monografies: 1) ordenant les dades convencionals, com les observacions més o menys impressionistes, asistemàtiques, les dades relatives a les rutines diàries, les dades biogràfiques, etc.; i 2) investigant de manera sistemàtica a partir dels llaços i tipus de llaços registrats.

En cada xarxa social haurem d'identificar totes les relacions i tots els contactes estables d'un individu classificant-los per categories com parentiu, veïnatge, laboral, estudi, centre d'ensarjo, grup subcultural, etc. categories que haurem d'acabar de definir durant el desenvolupament del treball de camp. També s'haurà de tenir en compte els continguts d'aquestes relacions (què és, p.e., el que intercanvien, ja sigui des d'un punt de vista material, social, comunicatiu o simbòlic). Donat que la nostra recerca es

refereix a l'àrea metropolitana de Barcelona, es fa estrictament necessari, analitzar les relacions geogràfiques que inclou la xarxa, la qual cosa ens ampliarà la informació sobre la mobilitat espacial dels joves metropolitans i les seves raons.

La realització de vàries xarxes de relacions, i la comparació entre elles, ens ha de permetre analitzar els seus diversos tipus, referits, p.e, als seus diversos graus de densitat (entenent per aquesta el fet de que els individus que integren una xarxa estan, al seu torn, relacionats entre ells): com més densa sigui la xarxa, s'haurà d'esperar menys inconsistència o desviació de la conducta, en relació al seu propi codi, per part dels seus integrants, mentre que si la densitat és menor haurem d'esperar una pressió més dèbil cara a la continuïtat de les relacions entre els individus esmentats.

Altres aspectes que amb la comparació de xarxes socials s'hauran de tenir en compte, i que ens poden ser de gran utilitat per a una progressiva objectivació de la nostra anàlisi, seran els seus diferents graus de complexitat, referits, p.e., a la quantitat de relacions o llaços que manté cada individu, la seva homogeneïtat o heterogeneïtat, la duració d'aquests llaços (entenent tan la persistència de la relació en el temps, com la seva freqüència) o la intensitat dels llaços (en referència a la obligatorietat o llibertat de relacions mantingudes).

Per raons òbvies, en les quals no creiem que sigui necessari estendre's, seria molt convenient que el tractament i anàlisi de les xarxes socials es pogués realitzar per medis informàtics.

3.3.2.4. L'estudi de mostres significatives. En una fase suficientment avançada del treball de camp, amb tots els seus diferents elements que fins aquí hem anat exposant, serà necessari, per tal de poder profunditzar en l'anàlisi de les interrelacions entre varis paràmetres o per aïllar-ne alguns d'ells, la quantificació dels quals sigui útil i possible, recollir informació de petites mostres significatives (de, p.e., 50 persones), aplicant tècniques d'anàlisi estadística.

L'objectiu bàsic d'introduir aquest tipus de metodologia quantitativa en la fase de treball que estem exposant, és exploratori, fonamentalment per aïllar variables i descobrir interrelacions a partir de bateries de qüestionaris molt complets. Insistim que això s'hauria de fer en relació a aquelles variables i correlacions més "objectives" i, per tant, més susceptibles de quantificació: encara que en aquest moment no les podem concretar, -ja que aquesta és una tasca posterior al procés de conceptualització sorgit durant les fases anteriors del plantejament teòric-metodològic i de la seva aplicació al llarg del treball de camp-, sí que podem dir ja des d'ara que segurament no entraran per aquí temes referents a sistemes de valors o certs aspectes culturals; però sí, en canvi, variables que en un moment donat ens interressi correlacionar, com p.e., l'edat de matrimoni amb els canvis de vivenda, o l'edat amb la pertinença a associacions formals, etc.

Les mostres no serien aleatòries, encara que sí ho seria el sistema per escollir els individus de les mostres. I la definició de les característiques de la mostra, evidentment, hauria de ser conseqüència del marc conceptual i del conjunt d'hipòtesis que prèviament haurem construït. Es podran constituir mostres de diferents poblacions: diversos tipus de joves, inclosos o no en les tipologies que hem presentat; i diversos tipus d'adults que estiguin en contacte amb els joves com professors, dirigents de moviments juvenils, etc.

Donat l'objectiu exploratori d'aquest tipus d'anàlisi, els qüestionaris haurien d'abastar de forma extensiva les diferents temàtiques que formen part de l'estudi, recorrent tot l'espectre dels valors de cada variable, i incluint diferents tipus de variables per tal de que posteriorment es pogués analitzar la significació de cada una d'elles. Això comportaria la utilització de bateries completes de qüestionaris per tractar tots aquells temes objecte de l'estudi coherents amb aquest tipus de tractament i que, a un nivell molt general, podem dir que es centraran al voltant d'aspectes inclosos en tres dels quatre elements-clau assenyalats en el marc teòric: els "límits de la joventut", "les condicions econòmiques i l'estructura ocupacional", i la "relació amb les institucions".

Per tal que el tipus d'enquesta que aquí hem plantejat pugui tenir el màxim d'eficàcia, haurem de tenir en compte les condicions estratègiques per a la seva aplicació. No podem aturar a la primera persona que passi pel carrer i "omplir-lo" de diferents tipus de qüestionaris, però sí que en canvi ho podrem fer en una associació juvenil, un centre d'estudi o amb un grup de joves amb els quals s'hagi afermat una certa relació anterior.

3.3.3.1. Els elements significatius

Un cop acabada la segona fase del treball, l'etnografia de la joventut de l'àrea metropolitana de Barcelona, ens hauria de permetre de conèixer aquesta joventut i, per tant, d'entendre-la en els seus propis termes. I això serà possible si, tal com ho hem plantejat, la realització de la mateixa etnografia comporta ja aspectes interpretatius, com els que ens permeten descobrir les regles de combinació dels elements que configuren certes situacions, o la lògica interna de la vida dels diferents grups de joves estudiants.

Estem en una fase del treball en la qual el marc hipotètic i conceptual de la recerca ja haurà d'haver estat totalment desenvolupat, cosa que ens ha de permetre disposar d'una sèrie d'elements significatius respecte al tema que ens ocupa. El que haurérem de fer en aquest moment serà, doncs, discutir en profunditat tots els materials i els elements de significació, comprovar les hipòtesis de bases i, en aquells aspectes en els que així sigui possible, generalitzar les conclusions.

En aquesta tasca de discussió s'hauria de revisar la coherència interna del desenvolupament de la recerca, la congruència de les variables bàsiques amb les hipòtesis i la seva aplicació en l'anàlisi dels elements-clau, i la compatibilitat conceptual entre les diferents fases i etapes del treball. A partir del marc teòric-metodològic doncs, s'hauran de confirmar -o no- les hipòtesis plantejades, i explicar els perquès d'aquesta possible confirmació. Per per tal que aquesta sigui més plena, també caldrà comparar els nostres resultats amb els dels altres estudis sobre el mateix tema que sigui possible fer-ho, amb la qual cosa s'avançarà, a més, en la possible representativitat d'alguns d'aquests elements significatius.

De totes aquestes variables considerades, n'hi haurà algunes que no serà possible ni útil quantificar doncs poden ser suficientment significatives i fins i tot representatives, en el sentit que acabem d'exposar; i, en tot cas, en l'estadi actual de coneixement i de la recerca sobre la joventut, ens trobarem amb alguns límits que no podrem depassar.

3.3.3.2. La generalització: una enquesta orientada

D'altra banda, de totes aquestes variables i valors que han aparegut com a significatius després del treball de la fase anterior, n'hi haurà algunes que seran fàcilment quantificables i que, a més, ens interessarà quantificar si volem anar cap a una generalització de les conclusions. El que proposem aquí és, doncs, la quantificació d'aquest tipus de variables, utilitzant mostres representatives, per poder analitzar la seva implantació en l'univers de referència.

Un cop escollides les variables, i per tal que aquest plantejament doni resultats, cal construir l'aparell conceptual i els instruments analítics que ens permetran dur a terme les diferents mesures. Així, doncs, com a conseqüència dels treballs realitzats en la segona fase, es podran confeccionar els ítems del qüestionari amb fonament de causa, i, per tant, construir correctament les tipologies, els índexs les escales... la qual cosa requeriria la col.laboració d'un tècnic estadístic per a poder fer-ho amb la correcció necessària. Ara es podrà entendre millor el que ja hem plantejat en algun moment anterior del projecte que és que seria poc seriós -encara que pogués "quedar bé"- plantejar ja des d'ara els ítems de l'enquesta, ja que seria incongruent amb el plantejament general que estem proposant.

Si l'objectiu de la mostra és, per tant, averiguar el grau de representativitat d'aquest tipus de variables significatives que hem assenyalat anteriorment, el tamany de la mostra pot ser relativament reduït, ja que el nombre de correlacions podria ser menor que en una enquesta de tipus general. Un tamany d'uns 2.000 individus pensem que podria ser suficient per obtenir nivells de fiabilitat acceptables. Ens hem plantejat la possibi-

litat de triar mostres de 5.000 o 6.000 individus, per tal de mantenir la representativitat en els diferents nivells de correlacions, però tenint en compte la resta del plantejament teòric-metodològic en el qual s'emmarca aquesta enquesta, ens semblava que podia ser supèrflua la despesa que això representaria en comparació a la seva possible utilitat.

Resumint, doncs, l'enquesta es caracteritza per ser restrictiva en quant a les variables a analitzar, amb un reduït nombre de correlacions, però amb un aparell sofisticat, per tal d'assegurar la seva correcció.

3.3.4. Síntesi i aspectes organitzatius

3.3.4.1. Personal i organització. L'equip que portaria a terme la realització d'aquest estudi estaria format, en principi, pels quatre especialistes que signem aquest projecte, que ens hi dedicariem a mig temps al llarg dels dos anys que està previst que abarqui. Un d'aquests especialistes seria el director general, o responsable últim, de tot l'estudi.

Una altra persona que formaria part de l'equip del treball durant tota la seva realització seria l'encarregada de les tasques de secretaria i coordinació dels aspectes organitzatius. En un treball d'aquesta envergadura és necessari que hi hagi una persona dedicada a la gerència dels aspectes organitzatius i el més coherent, sempre dins l'òptica de conjugar la màxima rendabilitat amb la màxima eficàcia, seria que fos la mateixa persona que porta la secretaria.

En quant a col.laboracions externes, hi ha prevista la del tècnic informàtic cara a la informatització de les xarxes socials,

i la del tècnic estadístic, per a la confecció i realització de l'enquesta proposada en la tercera fase de l'estudi. A més d'un equip assessor, al que podriem convocar, individual o col·lectivament i sempre que fos necessari, durant els dos anys que durés el treball. En principi, per aquest equip assessor hem pensat les següents persones, encara que ens falta alguna confirmació:

Joaquim CASAL, sociòleg, professor Escola Magisteri (U.A.B)

Joan ESTRUCH, sociòleg, professor Universitat Autònoma de Barcelona

Jaume FUNES, psicòleg, Cap de Servei Protecció Menors, Generalitat de Catalunya

Jordi VILA-ABADAL, psiquiatra, Assessor del Servei de Joven-
tut de la Diputació de Barcelona

Hem deixat expressament per al final la menció als investigadors que portaran a terme aspectes tant de la recerca documental de la primera fase, com el pes del treball de camp en la segona fase. El caràcter d'aquests investigadors és condicionat, sobretot, pel tipus d'investigador que necessitem en la segona fase del treball, per a realitzar les monografies de determinats grups. És a dir, haurien de ser 10 joves llicenciats, amb capacitat per cada un d'ells realitzar la monografia de cada un dels grups proposats a l'apartat 3.3.2.2. amb una dedicació plena. És evident que haurien de ser els mateixos que abans de fer les monografies es dediquessin a l'observació directa i participant, i que després es dedicarien a la construcció de les biografies, les xarxes socials i també a aplicar el qüestionari final de la segona fase. Creiem convenient, aixímateix, que els dos investigadors que treballaran documentalment durant la primera fase, cosa que també faran a ple temps, siguin d'aquest grup de deu.

A més de ser llicenciats en sociologia o antropologia, cosa que, en principi garantiria una mínima preparació, s'hauria de procurar també que cada investigador es caracteritzés per la mínima distància aparent amb relació als membres integrants del grup que ell hagi d'etnografiar, amb la perspectiva que l'investigador de camp pugui utilitzar al màxim l'empatia, per tal de facilitar l'aproximament i la recollida de l'informació. És a dir, seria més òptim si es donés això, a més de la preparació teòrica i tècnica, que és la base. En aquest sentit, les titulacions que esmentàvem al principi d'aquest paràgraf s'ha d'entendre com una garantia, no com una limitació: si hi ha, p. e, un diplomad en Treball Social o un llicenciat en Psicologia que creiem que sigui la persona adient per a realitzar aquesta tasca, la titulació no ha de ser un obstacle.

3.3.4.2. Síntesi i calendari

1a fase: Estudi de les imatges culturals de la joventut

- Anàlisi de:
 - .Les elaboracions teòriques sobre la joventut
 - .Elaboracions dels diferents grups socials, joves inclosos
 - .Incidència dels "mass media" en la seva configuració
- Treball de tipus bibliogràfic i documental, centrat en set ítems diferents.
- Recollida d'informació general sobre l'àrea metropolitana de Barcelona, i de les dades generals existents sobre la joventut d'aquesta mateixa zona.
- Preparació de la fase següent: tria dels llocs d'observació, confecció d'alguns instruments d'observació.

- Duraria sis mesos, durant els quals hi treballarien els quatre especialistes a mig temps, i dos investigadors a temps complet.

2a fase: Etnografia de la joventut metropolitana

1. Estudi de diferents contextos i situacions, a través de l'observació directa i participant:
 - observació sistemàtica d'un mateix espai
 - seguiment dels seus usuaris en altres contextos

Preparació del terreny per triar els grups sobre els que fer les monografies, i també els possibles informants posteriors; confeccionar l'esquema que orienti en concret la recerca etnogràfica.

2. Realització de monografies: la qual cosa implica, a més de treballar estrictament en la realització de les monografies de cada un dels grups, començar a preparar les tasques següents, en principi, per l'ordre que les anem presentant:
3. Selecció d'informants qualificats
4. Realització d'entrevistes en profunditat
5. Confecció de biografies
6. Construcció de xarxes socials
7. Estudi de mostres significatives

Aquesta fase duraria un any, en el que hi treballarien, a més dels quatre especialistes a mig temps, deu investigadors de camp a ple temps, col.laborant-hi en l'etapa final un tècnic informàtic. El repartiment del calendari d'aquest any seria, a títol indicatiu, el que segueix:

1. Tres mesos

2. De tres a cinc mesos. En ells s'hi hauria d'incloure algun moment de vacances (Nadal, Setmana Santa, estiu), ja que, en tots els contextos, i encara que en diversos graus i de diverses formes, les vacances suposen una disrupció de lo habitual, ja sigui en relació al propi grup, a la societat en general, o a ambdós; a més de que els períodes vacacionals exigeixen adaptacions específiques per part dels joves, que cal registrar.

Durant aquesta etapa es començarien a realitzar també les tasques referents als punts 3-4-5-6, sobretot els dos primers (3 i 5)

7. i finalització dels punts anteriors (especialment 5 i 6): quatre mesos.

3a fase: Interpretacions i conclusions finals

- Discussió en profunditat de tot el material recollit
- Elaboració d'una enquesta orientada
- Aplicació de l'enquesta
- Interpretacions i conclusions finals

Aquesta fases duraria sis mesos, i en ella hi treballarien els quatre especialistes a mig temps, a més de col.laborar-hi un tècnic estadístic pel que fa a l'enquesta orientada.

Part IV: BIBLIOGRAFIA4.1. BIBLIOGRAFIA GENERAL

ALLERBECK, K. i ROSENMAIR, L.

1979 "Youth and Society", Current Sociology, Vol 27, Nº 2-3

ARIES, Philippe

1973 L'enfant et la vie familiale sous l'Ancien Régime,
Seuil, Paris

BERGER i LUCKMAN

1976 La construcción social de la realidad, Amorrortu,
Buenos Aires

BERNEY, VERDAGUER, ROCA,

1984 Un estudi de la joventut a Terrassa, Ajuntament de
Terrassa. Consell de la Joventut de Terrassa

BONAL, R

1985 La joventut a les comarques gironines. Vida, viscut,
significació, SERGI, Diputació de Girona, Generalitat
de Catalunya

BOSCA, F. i DIAZ MALLEDO, J.

1975 "La transición de la enseñanza obligatoria al mer-
cado de trabajo", Rev. I.C.E., 553, set. Madrid

CARDÚS, Salvador i ESTRUCH, Joan

1984 Les enquestes a la joventut de Catalunya, Generalitat
de Catalunya, Barcelona

CARDÚS, Salvador

1984 "Joventut i valors". Debats preparatoris A J, Genera-
litat de Catalunya

1985 Saber el temps, Alta Fulla, Barcelona

CASAL, Joaquim

- 1981 La joventut a Catalunya, D.G.J., Generalitat de Catalunya, Barcelona
- 1983 "Aspectes demogràfics i socials de la joventut a Catalunya", a La Joventut a la Catalunya dels 80, Diputació de Barcelona, Barcelona
- 1985 "Els estudis sobre joventut", La Joventut a Debat, ponència presentada al Simposium del Centre "Joventut i Societat", Barcelona

CEDEFOP

- 1980 Preparation professionnelle des jeunes chômeurs. Une étude fondée sur des projets de preparation professionnelle dans cinq états membres de CEEs, Berlin

CEE

- 1976 De l'éducation a la vie active, Bruxelles

COLLANGE, Christiane

- 1985 Jo, la teva mare, Altafulla, Barcelona

DIPUTACIÓ DE BARCELONA

- 1983 La joventut a la Catalunya dels 80, Diputació Barcelona, Centre Joventut i Societat

DOCUMENTATION FRANÇAISE

- 1983 La Jeunesse en questions, La Documentation Française, Paris

DUCRAI, G.

- 1979 Les jeunes et le travail: aspects théoriques et pratiques de la relation entre éducation et emploi, CEREP, Paris

EINSESTADT, S.N.

1956 From generation to generation, The Free Press, New York

ERIKSON, Erik H.

1980 Identidad, juventud y crisis, Taurus, Madrid

FEIXA, Carles

1985 Juventut i identitat. Assaig d'etnologia de la joventut a Lleida. Tesi de Llicenciatura. Dept. Antropologia Cultural. Estudi General de Lleida.

FERRAROTTI, Franco

1980 Giovani e droga, Liguri Editoriale, Napoli

1983 "La juventud en pos de una nueva identidad social" a UNESCO, La juventud en la década de los 80

FEUER, L.

1969 The conflict of generations, Heinemann, London

GOODMAN, Paul

1970 Problemas de la juventud en la sociedad organizada, Península, Barcelona

HALL, Stuart i JEFFERSON, Tony

1983 Resistance through rituals. Youth subcultures in post-war Britain, Hutchinson University Library, London.

HENRIKSON, Benny

1983 Not for Sale. Youth People in society, Aberdeen University Press, London

LUDEVID, M.

- 1985 Els joves obrers i el seu treball, D.G.J., Generalitat de Catalunya

LUTTE, Gérard

- 1984 Sopprimere l'adolescenza. I giovani nella società postindustriale, Grupo Abele, Torino

MARCUSE, Herbert

- 1968 Dialèctica de l'alliberament, Ed. 62, Barcelona

MEAD, Margared

- 1985 Adolescencia, sexo y cultura en Samoa, Planeta, Barcelona
- 1970 Cultura y compromiso, An study of gap generation (Trad. castellana a Granica, 1977)

MENDEL, Gérard

- 1970 La crise des générations, Payot, Paris

MONOD, Jean

- 1970 "Un air marginal" a L'Homme et la société, 16: 303-322
Paris
- 1976 Los Barjots. Ensayo de etnología de bandas jóvenes, Seix Barral, Barcelona

MOSKICHOV, L. et alt.

- 1979 La sociedad y la sucesión de las generaciones, Progreso, Moscú

MURRAY, C.

- 1984 "La recherche sur la jeunesse dans les années 80" a
Perspectives UNESCO, vol. XIV, Nº 2

MUUS, R.E.

- 1968 Teorías sobre la adolescencia, Paidós, Buenos Aires

PAPERS DE SOCIOLOGIA

- 1985 "Joventut 85'", Papers de Sociologia, Monogràfic,
Juny 1985, Ed. Península, Barcelona

PUIG I JOFRA, Enric

- 1983 Per una Catalunya que no oblidi els joves, Diafora,
Barcelona

RACIONERO, Lluís

- 1983 Del paro al ocio, Anagrama, Barcelona

UNESCO

- 1983 Perspectivas de la juventud en la década de los 80,
Ed. Sigüeme, Salamanca

V.V.A.A.

- 1985 Informe sociológico sobre la juventud en España 1980-82
y La juventud en España, 1985, Fundación Santillana,
Madrid

4.2. ESTUDIS SOBRE LA JOVENTUT A L'ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA

BELASCOAIN, et. al.,

- 1986 D'esquena al mirall. Estudi dels joves a Vilanova,
Ajuntament de Vilanova-Diputació Barcelona

FARRAS, Jaume i INGLÉS, Toni

- 1983 Els joves de Sta. Coloma de Gramanet. Contribució
a l'anàlisi sociològica de la joventut catalana, Ajunta-
ment de Santa Coloma de Gramanet.

FUNES , Jaume, LORITE, Nicolas

- 1981 Adolescencia y juventud en Cornellà, Fundació Jaume
Bofill, Barcelona

- 1985 "Notes per a una anàlisi del carrer com institució
educativa" a La Joventut a Debat, Grup de Treball
"Joves Metropolitans"

HOSPITALET de LLOBREGAT

- 1979 Joventut i temps lliure a l'Hospitalet de Llobregat,
Ajuntament de l'Hospitalet, policopiat

- 1983 Qué hacemos y cómo somos los jóvenes de l'Hospitalet
(Resum de l'estudi sociològic anterior), Ajuntament
de l'Hospitalet

JOVENTUT I SOCIETAT

- 1985 Grup de treball "Els joves metropolitans: entre el
conflicte i la creativitat", Seminari La joventut a
debat, Centre Joventut i Societat, ESADE, Maig

PASCUAL, Àngels

- 1972 Enquesta a la joventut de la conurbació barcelonina,
Fundació Jaume Bofill, Barcelona

PUIG, Antoni

- 1985 "Les produccions culturals dels joves metropolitans .
Per una hora zero, coma, vuitanta-vuit", a La joventut
metropolitana", op. cit.
- 1986 "Les produccions culturals dels joves metropolitans",
Arrel, Diputació de Barcelona, Desembre, pp. 41-47

QUINTANA, Joan

- 1985 "Vivències individualitats i grupals de les realitats
col·lectives", La joventut metropolitana, op. cit.

RAYA, JosepMaria, SANCHEZ, Isabel

- 1985 "L'estructuració del temps lliure. Socialització i
dissocialitat", La joventut metropolitana, op. cit.

TORRELLA, Joan

- 1985 "Els joves metropolitans, o la ciutat com a espai
per usar", La joventut metropolitana, op. cit.

URENDA, Josep Ignasi

- 1981 "El proceso de marginación juvenil. Valoración so-
cial y política". Simposium La incidencia de la crisis
en la juventud de las grandes áreas urbanas, Corporació
Metropolitana de Barcelona, PSC

VENTOSA, Lluís i RECOLONS, Lluís

- 1982 La delinqüència juvenil a l'Hospitalet de Llobregat.
1976-1981, Ajuntament de l'Hospitalet, Caixa de Barcelona

Part V: PRESSUPOST INDICATIU

Donat que aquest estudi no té unes dates fixes d'aplicació, el pressupost que aquí presentarem serà indicatiu. En ell no es tenen en compte, a més, els possibles increments -que per altra part tampoc són segurs- deguts a impostos com l'IVA, o el pagament de la Seguretat Social per algunes persones que treballin en la recerca.

1. Equip directiu: 4 especialistes, a mig temps durant 2 anys, 100.000 ptes./mes	9.600.000,- ptes.
2. Dos investigadors, durant 6 mesos, a 80.000 ptes./mes	950.000,- "
3. Deu investigadors, durant 1 any, a 80.000 ptes./mes	9.600.000,- "
4. Un coordinador-secretari, durant dos anys, a 80.000 ptes./mes	1.920.000,- "
5. Equip assessor (pressupos global)	1.000.000,- "
6. Preu d'una enquesta sobre 2.000 persones inclòs tècnic estadístic	3.500.000,- "
7. Informatització de les xarxes socials	500.000,- "
8. Despeses de secretaria, local, material, transport, etc.	3.000.000.- "

TOTAL	30.080.000.- ptes.
-------	--------------------

Aquest seria el pressupost global que dividit proporcionalment segons la duració de les diferents fases del treball, i tenint en compte les despeses específiques de cada una d'elles (2 investigadors en la 1a fase, 10 en la segona i la informatització, i 1 l'enquesta en la tercera fase), s'aproximaria, "grosso modo", a aquest repartiment per fases:

1a : 5.000.000,- ptes.

2a : 17.000.000,- "

3a : 7.000.000,- "

TOTAL 30.000.000,- ptes.

=====